

20 ღვინობისთვის 1913 წ.

მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

წლის დამლევი მდე 60 კ.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ-

იური და სალიბერატორო ჟურნალი

წელიწადი მეორე

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღია 10-1 საათ.

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

საქართველოს ახალი
 ეგზარხოსი. — ა — ისა.
 სახელმწიფო სათათ-
 ბირო და საცოცხლურ
 საკითხი. — ნ — ისა.
 ეკონომიკის კომისია. — ეკალისა.
 მოხელე. — ი. სონლულაშვილისა.
 არი ილია. — რ. გაბაშვილისა.
 ებრაელები და ქრი-
 სტიანთა სისხლი. — გ. ძესი.

ფოთი და ნ. ნიკო-
 ლაძე. — რიონელისა.
 ფინლანდიის სეიმის
 იურიდი. — ნარისა.
 სრულიად რუსეთის
 მუფუტკრეთა კრება ქ.
 კიევი. — მეფუტკრესი.
 „სახალხო გაზ.“ ახალი
 სიტყვა. — გ. გ. — ისა.
 ხასიათი საკითხი იურიდიულ საზოგადოებაში.

ს ა რ ხ მ ვ ი:

საქართველოს ახალი ეგზარხოსი

საქართველოს ეგზარხოსის დანიშვნის შესახებ ბრძანება უკვე გამოცხადდა და სინოდის სფეროები დროებით დამშვიდდნენ. მაგრამ ის ფაქტი, რომ ამ დანიშვნაზე, სფეროებში დიდი ბრძოლა იყო და კანდიდატის არჩევას დიდი ხანი მოანდომეს, თავის თავად მოწმობს, რომ სინოდს ქართულ ეკლესიის შესახებ ერთი მტკიცე აზრი არა აქვს. ექვი არ არის, სინოდის ეპისკოპოსნი სხვა და სხვა წინააღმდეგი აზრისანი არიან ქართულ ეკლესიის საკითხზე. რა ნაირი არიან ის იდეები, რომლებიც იბრძვიან იქა, ჩვენთვის გამოუცნობია და ვერც იმას ვიტყვი, ჰყავს თუ არა საქართველოს ეკლესიას

დამცველები სინოდალურ წრეებში საზოგადოთ, მაგრამ ის ფაქტი, რომ კანდიდატის ძებნას დიდი ხანი მოანდომეს და ვიდრე ეპისკოპოსს ალექსიზედ შესთანხმდებოდნენ, მრავალი კანდიდატურა იქმნა უარყოფილი, მაჩვენებელია, რომ მოსალოდნელია მდგომარეობის შეცვლა თუ საუკეთესოდ არა, საუარესოდ მაინც.

ახლად დანიშნული საქართველოს ეგზარხოსი ალექსი უკვე საქართველოსკენ მოემგზავრება და, თუმცა თავის ახალ სამწყსოს მიწა-წყალზედ ჯერ ფეხი არ დაუდგამს, უკვე შარდგან გვითვლის: „მე მომაქვს თქვენთვის არა მახვილი, არამედ მშვიდო-

Handwritten notes and stamps in the left margin, including a large purple stamp with the number 97783.

ბაო“. საქართველოს კათოლიკოსების ტახტი ღირსია, რომ ვინც მაზედ ავა, სწორედ ამ სიტყვებით ხელმძღვანელობდეს და ჩვენც მეტი არა დაგვრჩენია რა—საქართველოს პირველ მღვდელ-მთავარს აქედანვე შევუთვალოთ: „მშვიდობა მობრძანებასა თქვენსა“.

ჩვენ არა გვსურს წინ უყულოთ მღვდელ-მთავრის მომავალ მოღვაწეობას და სკეპტიკურად შევეხოთ მას. მაგრამ იმ სიტყვებში, რომელსაც ამბობს გზა და გზა ახალი ეგზარხოსი, არის ისეთი რამ, რომელიც ერთის მხრივ განცვიფრებას იწვევს, მეორე მხრივ აუცილებელ განმარტებას მოითხოვს. ეგზარხოსმა ალექსიმ განაცხადა: კავკასიის ერთათვის მე ვიქმნები მიუდგომელი მამა, როცა კი ისინი მომმართავენ მღვდლვარე კითხვათა გარდასაწყვეტადაო. ეს სიტყვები თავისთავად სარწმუნონი არიან, მაგრამ ჩვენ არ გვესმის რომელ კავკასიის ერებზედ ლაპარაკობს ის პირი, რომელიც ამიერიდან საქართველოს ეგზარხოსის მაღალ ტიტულს ატარებს? რამდენადაც ჩვენ ვიცით, კავკასიაში სამი მთავარი რელიგია არის: მუსულმანური, სომეხ-გრიგორიანული და მართლმადიდებელი. პირველი ორი სარწმუნოება დამოუკიდებელია და საეკლესიო საკითხებში ექვემდებარებიან მარტო თავიანთ სასულიერო მთავრობათ. მესამე კი — მართლმადიდებელი სარწმუნოება შეეხება par excellence ქართველობას და პირველი მღვდელ-მთავარიც იმიტომ ატარებს საქართველოს ეგზარხოსის ტიტულს. ასეთ განმარტების შემდეგ, რომლის ძალითაც ეგზარხოსი ალექსი გამგეა ივერიის ეკლესიისა, ცხადია, ზემო მოყვანილი სიტყვები არვის დააკმაყოფილებს. ნათქვამი არ არის ის, რაც ყველაზედ უპირველესად უნდა ეთქვა მღვდელ-მთავარს. ჩვენის აზრით ეგზარხოსს ნათლად უნდა ეთქვა ის, რომ იგი მოდის მიტომ, რომ მოუტანოს მშვიდობა საქართველოს ეკლესიას და არა „კავკასიის ერთა“, რომელიც ამ შემთხვევაში არავითარ საეკლესიო ცნებას არ გამოხატავს, იმიტომ რომ კავკასიის ერთა რელიგიური სიჭრელე ისეთივე ფაქტია, როგორც ეტნოგრაფიული. ეგზარხოსის ასეთ სიტყვებს მაშინ ექნებოდა მნიშვნელობა და საქართველოს ეგზარხოსის ავტორიტეტიც მაშინ იქმნებოდა საჭირო „კავკასიის ერთათვის“ როგორც სახელმწიფო და გაბატონებულ რელიგიის წარმომადგენელსა, თუ კავკასიის ერთა შორის რელიგიური შუღლი და გაუტანლობა იქმნებოდა. მართლმადიდებელ ეკლესიის წარმომადგენელს მაშინ მართლაც შეეძლო თავისი მისიის ასრულება

რელიგიურ ნიადაგზედ მებრძოლ და გაუნათიკოსებულ მეზობელ ერთა სარწმუნოებრივ ცხოვრებაში ჩარევით. მაგრამ ასეთი რამ არ არსებობს და რადგანაც არც კავკასიის ყველა ერთა მღვდელს საქართველოს ეგზარხოსის სამწყსოში, ნებას ვაძლევთ ჩვენ თავს ვიფიქროთ, რომ უფრო სამართლიანი და მიზან შეწონილი იქნებოდა მღვდელ-მთავარს ზემო-აღნიშნული სიტყვები საქართველოს ეკლესიასა და ქართველების შესახებ ებრძანებინა. კავკასიის ერებს დიდი ხანია მოწყობილი აქვთ თავიანთი საეკლესიო საქმენი და მათ რიცხვში მხოლოდ ქართველები არიან, რომ განიცდიან საეკლესიო დევნას.

ეგზარხოსის განცხადებაში არის კიდევ ერთი ადგილი, რომლითაც იგი სრულ სოლიდარობას უცხადებს საეკლესიო საკითხებში განსვენებულ ეგზარხოს ინოკენტის. მაგრამ რა დასკვნა შეგვიძლია გამოვიყვანოთ აქედან? ამ განცხადებიდან ჩვენთვის ფრიად ძნელია რამე სანუგეშოს წარმოდგენა, რადგანაც, როცა ახალი ეგზარხოსი განსვენებულ ინოკენტის სოლიდარობას უცხადებს, ამით ის ქართველ სამწყსოს ისეთ ამოცანას აწვდის, რომელიც გამოუცნობელის საშუალებით უნდა გამოვიცნოთ. ვინაიდან, მიუხედავად იმისა, რომ განსვენებული ინოკენტი სინოდის წრეებში მემარცხენედ ითვლებოდა და მთელმა ლიბერალურმა რუსეთმა მის ცხედარს ცხარე ცრემლები დააფრქვია, საქართველოს ეკლესიისთვის არავითარ ნუგეშს არ წარმოადგენდა.

ა—ი.

სახელმწიფო სათათბირო და ნაციონალური საკითხი

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ნაციონალური საკითხი რუსეთში დღათი-დღე მწვავეება, და ხშირად მას ცხადი ავადმყოფური ელფერი სდევს, რადგანაც რუსეთის არასახელმწიფო ერების თვით-შემეცნების ბუნებრივი ზრდა და მათი მისწრაფება კულტურულ თვით-გამორკვევისადმი სსსტოკ წინ აღმდეგობას განიცდის „სახელმწიფო ერის“ ეგრედ წოდებულ ზოლოფიურ ნაციონალიზმის წარმომადგენელთაგან.

სად მაკვივასს ჩვენ ეს ახლა მომავალში — ძნელი წარმოსადგენია, ჩვენ მხოლოდ უნდა მივესაღმოთ უც-

ველ დაწვებულებას, რომელიც მიმართულია საზოგადოებისთვის ნაციონალური საკითხის უოველმხრივი განათების, და სამართლიანად გადაწყვეტისკენ

ამ მხრივ საინტერესო ცნობას უზოველობით უკრძინულ გაზეთ „რადა“-ში, რომლის თანამშრომელსაც ელახარაჩია სსხ. სათ. შრომის ჯგუფის თავმჯდომარე ძიუბინსკისთან.

„ჩვენ გვინდა, — უთქვამს ძიუბინსკის, — შევერიბოთ ფრცვლი და დაწვრილებითი მასალა რუსეთში სხვა და სხვა ერაზების თანამედროვე მდგომარეობის შესახებ, სახელმწიფო კანონთა მათთან დამოკიდებულებაზედ, რომლებზედ, რომელსაც ადმინისტრაცია ხმარობს ნაციონალური მოძრაობის წინააღმდეგ, შეზობლად ან ერთს ტერიტორიაზედ მცხვარებ ერების ერთმანეთთან დამოკიდებულებაზედ, მთსალოდრეულ ან უკვე არსებულ ანტიკონიზმზედ მათ შორის, ნაციონალურ ორგანიზაციებზედ, კერძო და საზოგადო მიმდინარეობაზედ და სხვა. ამის გამო შრომის ჯგუფმა დაუგზავნა არასახელმწიფო ერების ნაციონალურ ჯგუფთა წარმომადგენლებს სახანკეტო ფურცლები.

„მთელს ამ მასალას ჩვენ შევიმუშავებთ და მოვამზადებთ არასახელმწიფო ერების წარმომადგენელთა მამავალ კანფერენციისათვის. ამ საქმეში შრომის ჯგუფი იღებს თავის-თავზედ მხოლოდ ინიციატივას და არა ხელმძღვანელობას, რადგანაც უკვე თვით წარმომადგენელთა საქმეა ერთმანეთში შეთანხმება. ჩვენთვის ცხადაა, დღის სახათელესავით, რომ ნაციონალური საკითხი რუსეთში უდიდესი და უმწვავესია, სათათობროს ჯგუფები კი იმას გაურბიან. ჩვენ ჩვენის მხრათ გვგონია, რომ მიუხედავად ნაციონალურ კონფლიქტისა, უთანხმოებისა და მტრობისა, როგორც მაგ. ზოლონელებსა და კობრელებს შორის, ან თათრებისა და სომხებისა, მაინც ამ ერების ზოგჯერისული და დემოკრატიული ელემენტებს ცალკე საკითხებში შეუძლიანთ შეთანხმება. ამ შემთხვევაში მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს ნაციონალური საკითხის გამორკვევას, რადგანაც რუსეთის საზოგადოება ხელეობად იჩინოს, რას წარმომადგენს ეს თუ ის ერი, რითი სცხვარობს, საითკენ მიისწრაფის, რა იდეური მიმართულება აჩვენებს მასში და სხ.“

შრომის ჯგუფის აზრით ამისთვის საჭიროა სერეთო ჰერიოდული გამოცემის დაარსება, ლექციების, რეფერატების მოწყობა და სხ.

ერების შეერთების ფორმის შესახებ ძიუბინსკის კარგეული მასუხი არ მიუცია, რადგანაც ამის წინასწარი თქმა შეუძლებელია. მისი აზრით, ეს ორგანიზაცია კმგზავსება ზირველ სსხ. სათათ. არსებულ ავტონომისტ-ფედერაციისტთა კავშირს. რასაკვირველია, ამ ორგანიზაცი

ში ადგილი არა აქვთ რეაქციონურ, კონსერვატიურ და იმისთანა ჯგუფებს, რომლებიც ნაციონალურ საკითხს უურადლებას არ აქცევენ.

იმ საკითხზედ, არსებობს თუ არა ელემენტები რომი მესიფერი ელემენტები, რომ შესაძლებელი იქნება ერების კავშირი, დეპუტატს უთქვამს, რომ ამ ჟამად ძნელია თქმა, თუ ვისგან შესდგება ეკავშირიო. ზოლონელები ფიქრობენ მხოლოდ თავიანთ ეკონისტურ მიზნებზედ, კალეტები, ზოგჯერისიტები და გლეხთა წარმომადგენლები ამ საკითხით თავს არ იტკიებენ. და ამ გვარ ზირობებში, უნდა გამოვტყდეო, სათათობროს შეკავშირებულ ნაციონალური ჯგუფის სორგანიზაციოდ ან ნიადაგი არ არის, ან ჯერ მავისი დრო არ მასულაო.

6.

ევარლის კომკი

მეფე ერეკლე შეეკიოხა ერთს კახელს:

— ვაჟაკო! ერთი მითხარი შენს მარჯვენას რამდენი კაცი გაუფუჭებია და შენს ხმაღს რამდენი მტერი შემოაკიდაო!

მარჯ ენით და ხმალით არც ერთი კაცი არ გამიფუჭებია, მაგრამ ენით კი ძალიან ბევრიო უზასუხა „ვაჟაკმა“.

ამ პასუხს, ამბობს ხალხის თქმულბა, ისე გაუზბრაზებია ერეკლე, რომ უზბრძანა მხლებლებს თავის სასახლიდან ეს „ვაჟაკი“ სამოლამოდ განედვენათ.

ეს ამბავი მომავონდა, როდესაც ამ რამდენიმე კვირის წინად სოფელ ყვარელში ვათვალიერებლი იმ ისტორიულ კომკს, სადაც დაიბადა ჩვენი მგოსანი ილია ჭავჭავაძე. მასთან გავიხსენე ბ. დავიწყებულის კორესპონდენციები ამ კომკის შესახებ „სახალხო გაზეთის“ ფურცლებზედ.

აქ ჩემთვის მართლაც ნათელი გახდა, რომ დღევანდელი ქართველი ინტელიგენტი თავის მარჯვენით კი არ უფლის ქვეყნის საქმეს არამედ ენით და მოურიღებელ წერით ბევრს ეთლის საქმეს აფუჭებს და აღნობს. თქვენ მტერს არ ელირსოს იმის დანახვა, რაც თვალ წინ წარმომიდგა სოფელ ყვარელში. „ისტორიული კომკი“ წყალში ცურაობდა...

წისქვილის რუს ვეგებროთელა წყალი შრიალით და გრიალით მალიობიდან ისე გაზბრაზებულად მიექანებოდა ეზოში, რომ სხვას ვერას იფიქრებლით,

გარდა იმისა, რომ ეს წყალი განგებ არის გად-
მოგდებული მტრის ხელით კოშკის წასაღვეად.
წყალში ტოპვით ძლივს მიუვანლოვდი კოშკის
„ქარებს“

აქაც განსაცდელი მელოდა.

კიბის საფეხურები ისე ჩაზნექილან და დამ-
პლად გამოიყურებოდნენ, რომ ასვლაზე წინ ცოტა
შევეფიქრიანდი!

— აქეთ მხარეს, ბატონო, აი აქეთ, მარცხნივ
აბრძანდით — მეუბნებოდა მხლებელი.

ავკოცდი საცოდავ მიმტვრეულ კიბეზედ და
შევედი შიგნით.

პატარა ოთახში, სადაც პირველად აახილა თვა-
ლი მგოსანმა, გამართული იყო ვგრედ წოდებუ-
ლი ბიბლიოთეკა-სამკითხველო.

ერთი მაგიდა, ერთი სკამი, ერთი წიგნთსაცა-
ვი შკაფი.

კედელზედ უბრალო ორი ლურსმით მიკრული,
უჩარჩოთ, ი. ჭავჭავაძის სურათი და მის ქვემოდ
ჩამოკიდებული კომპლექტი ს.-დ. გაზეთისა (sic).
გარშემო მტვერი, აბლაბუდა და მტვერი...

ამ სურათის ნახვამ სევდით ამივსო გული.
მწარედ ვსდუმდი და ცრემლი მერვოდა თვალებში.

ფიქრობდი, მართალია, ღარიბები ვართ, მარ-
თალია, საზოგადო საქმეებში უნარს მოკლებულ-
ნი, მაგრამ ნუ თუ ისე გავლატაკდით და გავი-
რეცხენით რომ პაწაწუნა ძვირფას განძისთვის ვერ
მოგვივლია!

მაგალითად ვერ დავიჯერებ, რომ თვით ბ.
დავიწყებულს, რომელიც, თუ არ ვცდები, წ.-კ. გ.
საზ. თელავის განყოფილების კომიტეტის ერთ-ერ-
თი წევრია, მით უფრო მთელ კომიტეტს მთელ კა-
ხეთში 100 მან. მოკრეფა არ შესძლებიყოს და შემ-
დეგი არ გაეკეთებინოს:

ილია ჭავჭავაძის სურათის ჩარჩოში და მინაში
ჩასმა (5 მ.), მარმარილოს ფიცრის წარწერით კე-
დელზედ მიკვრა (10 მან.), დამსხვრეული კიბის რე-
მონტი (20 მან.), იატაკის, კარბების და ფაჯრე-
ბის შეღება (40 მან.), კოშკის კედლების გარშემო
თეთრად გაღვსვა (25 მან.).

ან და რა ფული უნდა წისქვილის რუს გამა-
გრებას, რომ მდინარეს არ წააღვეკინოს ილიას
კოშკი?

აქ მარტო საქმის და უნარის გამოჩენა უნდა.
ხალხის გულ-გრილობის და კახეთის „სიღარიბის“
მოყვანა გასამართლებელ საბუთად სრულიად უნია-
დაგოა.

კახეთი ღარიბი ქვეყანა არ არის... და სირ-
ცხილია იმის თქმა, რომ კახელმა არ შესძლოს
თავის დიდებულ შვილის

დაობლებულ პაწია აკენის მართლ-შენახვა.

თუ ხალხი შეუგნებელია, თქვენ გააღვიძეთ;

არა ვნით, არა უთავბოლო წერით, არამედ სა-
ქმით.

ყვარლის კოშკის პატრონობა წ.-კ.გ. ს. თელა-
ვის კომიტეტმა ასე უნდა ითავოს:

ბ. ბ., წაბრძანდით ჩაქუჩებით და ლურსმებით
სოფ. ყვარელში და თქვენივე ხელით გაასწორეთ
ის კიბე, რომელიც იმ ისტორიულ ყვარლის
კოშკს აკრავს და მიჰყავს ქართველი ერის სიამაყის
აკვანთან. და ამ მაგალითით გაუღვიძეთ ხალხს მი-
მალული წმინდა გრძნობები—გრძნობები ქართულ
ეროვნულ საქმეების დაცვისა..

აი ასე კეთდება სახალხო საქმე და ასე შენდე-
ბა ეროვნული შენობა.

ეკალი.

მ ო ხ ე ლ ე

(ბლასკო იბანიესასი).

პოლიტიკურების საკანში მარტო ეურნალის-
ტი ხუან იანიესი და იჯდა. ტახტზე გამოტილიყო,
დამსკდარ ჭერისათვის თვალები მიეჩერებინა და
ფიქრს მისცემოდა. „ამაღამ სწორედ სამი თვე შე-
მისრულდება, რაც დამაპატიმრეს“, სთქვა გულ-
ში პატიმარმა.

ცხრა საათი შესრულდა... ეზოში საყვირი და-
უკრეს. ტალანებში მორიგეების ხმა ასტყდა. ყვე-
ლას საძილედ იწვევდნენ. დაკეტილ საზოგადო
საკნებიდან ყრუ ხმაურობა ისმოდა; გეგონებოდა,
მძინარე დევგმირი გრგვინავს და ქშინავსო. ძნელად
თუ ვინმე წარმოიდგენდა, რომ ამ უსიტყვო ძველ
მონასტერში, რომელიც, მეტადრე გაზის შუქზე,
საკმაოდ კარგა ირჩეოდა, ათასამდე კაცს ეძინა.

საწყალი იანიესი იძულებული იყო ცხრა სა-
ათზე დაწოლილიყო. გაუთავებელი სინათლე თვა-
ლებში უჭრიალებდა. გარს გულის გამაწყალებელი
სიჩუმე სუფევდა; გეგონებოდა საკაცეთი ამოწყვეტი-
ლო. აი რა ძვირად მახდევინებენო, ფიქრობდა
პატიმარი. საბედისწერო იყო ჩემთვის ჩემი წერი-
ლი. თითო სტრიქონი მისი თითო კვირით დაპა-

ტიმრებას უდრის, თითო სიტყვა კიდევ თითო დღით დაპატიმრებასაო.

იანიესს მოაგონდა, რომ სწორედ ამავ ელამეს ოპერის სეზონი იწყებოდა; მისი საყვარელი ოპერა „ლოენგრინი“ უნდა დაედგათ. თვალწინ ლოკები წარმოუდგა, შიგ არშიან აბრეშუმის კაბებში გამოწყობილ და ყელმოშიშვლებულ ქალებს ჰხედავდა. თმაში მდიდრული ფრთები ეკეთად, ბრილიანტები უელავდნენ.

— ცხრა საათია... მაშასადამე, გელი უკვე გამოჩნდა და ეხლა უთუოდ პარსიფალის შვილი თავის პირველ ნოტებს იღებს, ხალხი კიდევ გატაცებული უსმენს... მე კი აქ ვარ! თუმცა რა, მეცა მაქვს აქ თავისებური ოპერა!

სწორედ, რომ ოპერა იყო... ჯურღმულიდან ვაი და ვიში ისმოდა; მთის ყაჩაღი კვნესოდა; დღეს თუ ხვალ უნდა დაესაჯნათ. სხვა და სხვა ბრალსა სდებდნენ. დაუანგებული გასაღებების ჩანჩხურასავით ჩხრიალებდა მისი ჯაჭვი.

— მა...შაო ჩვენო... რა...მელი ხარ... ცა... თაშინა... ღვთის...მშობელო... ქალწულო... გიხაროდენ...— გაიძახოდა ყაჩაღი მისუსტებული ხმით. საცოდავი ისეთი მოკრძალებით და წყნარად ამბობდა ამას, რომ გეგონებოდათ, ბავშვი ლოკულობს და იძინებს დედის კალთაშიო. სიტყვებს სულ ერთ კილოზე იმეორებდა. ვერაფრისმა დატევამ ვერ ჩააჩუმა. ზოგს ეგონა, თავის დახსნა უნდა და თავს იგიყიანებსო. მაგრამ ვინ რა იცის, იქნება მართლაც შერყეული იყო, იქნება თორმეტ თვეს ჯურღმულში ჯდომამ და მუდამ დღე სიკვდილის ლოდინმა იმოქმედა იმის სუსტ ტვინზე.

იანიესი სწყევლიდა ადამიანის უსამართლობას; გაცხარებულს სულ რაღაც ორიოდ სვეტი დაეწერა და ამის გულისათვის სასიკვდილოდ განწირულ ადამიანის ბოდვას ასმენინებდნენ და ისე აძინებდნენ.

უცბად თავის ტალანიდან ხმა მალლა ლაპარაკი და ფეხის ხმაურობა მოესმა.

— არა, მე ლამეს იქ არ გავატარებ, — ამბობდა კანკალით წვრილი ხმა. — რომელი დამნაშავე მე მნახეთ? მეც იუსტიციის სამინისტროს ისეთივე მოხელე ვარ, როგორც თქვენა... და ოცდაათი წელიწადია, რაც ვმსახურობ. აბა იკითხეთ, ვინ არის ნიკომედი? მე ყველა მიცნობს; ჩემზე გაზეთებშიაც კი სწერენ ხოლმე. ის ხომ არ მაკმარეს, რომ საპრობილეში მომათავსეს, ერთ რაღაც სოროსაც მაძლევენ, სადაც ტუსაღებსაც კი არა სვა-

მენ. ბატონ-ჩემს ვახლავარ! განა ამისათვის გამომიწვიეს? მე ავადა ვარ და არ შემოძლიან იქ ძილი. ექიმს დამიძახეთ! ექიმი მინდა!

ისეთი წრიპინა კილოთი თხოვლობდა ექიმს ოცდაათი წლის ნამსახური კაცი, რომ ეურონაა ლისტს ცოტა აო იყოს დაავიწყდა თავის სამწუხარო მდგომარეობა და უნებურად გაეცინა.

შეუდგათ ერთი ყაყანი; გეგონებოდა, რჩევა ააქვთო. ისე გაცხარებული ლაპარაკობდნენ. ხმები ნელ-ნელა ახლოვდებოდა. უცბად პოლიტიკურების საკნის კარი გაიღო და შიგ ოქრომკედმოვლებული ქუდი გამოჩნდა.

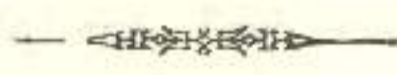
— დონ ხუან! — სთქვა ზედამხედველმა საკმაოდ ზრდილობიანი კილოთი, — ამაღამ ამხანაგი გეყოლებათ... მაპატიეთ, მაგრამ ეგ ჩემი ბრალი არ არის. დილაზე თვითონ უფროსი მოუვლის. აბა, სენიორ, მობრძანდით!

სენიორს (ეს სიტყვა ცოტა დაცინვის კილოთი იყო ნათქვამი) ორი ტუსალი შემოჰყვა. ერთმა ჩემოდანი, და ბოლჩით წამოსასხამი და ჯოხები შემოუტანა, მეორემ პარკი, რომელსაც გარედან ვიწრო და დაბალი ყუთის მოხაზულობა ეტყობოდა.

— საღამო მშვიდობისა! — გაისმა მოკრძალებული ხმა, რომელიც იანიესს ასე ძალიან აცინებდა. სტუმარმა ქუდი მოიხადა; თავზე ძირში შეკრეჭილი ქალარა თმა ჰქონდა; ორმოცდაათი წლისა იქნებოდა; ჩასუქებული სახე ვარდისფრად უღვიოდა; სერთუკი ნათხოვარს მიუგავა. მსხვილ ოქროს ძეწკვზე ბლომად ჩამოეკიდნა ჩანჩხურები, რომლებსაც ყოველ შენძრევაზე ჩხრიალი ვაჰქონდათ; თვალეზე ჩანდისხან ფოლადისებური ფერი გადაჰკრავდა ხოლმე. პირის კუთხეები ძირს დაჰშვებოდა და უღვაშები ორ წაქცეულ კითხვით ნიშანს მიუგავდა.

ირ. სონლულაშვილი.

(დასასრული იქნება).

ო რ ი ი ლ ი ბ

მცხეთიდან რომ არავს შევეყვით 5-6 ვერსის იქით შეგხედებათ საგურამოს ტაფობი, რომელიც დაცემულა პატარ-პატარა გორაკების შუა არავის ორთავ ნაპირზედ. მთელი ეს ტაფობი შეიცავს 12-15 ათას დესეტინა საუცხოვო მაწას, საუცხო-

ვო მდებარეობით და ჰავით, მას შუაზედ ისეთის სიმაღლიდან ჩამოურბის არაგვი — რომ თვით განგებას შეუქმნია თითქო ეს მხარე სამოთხისებურ მეურნეობისათვის. და აქი კიდევ ყოფილა თამარ მეფის დროს აქ გამოყვანილი ორი არხი — ერთი თბილისს მოდიოდა თურმე და მეორე აქვე იფანტებოდა სარწყავად. აქა-იქ ეხლაც დარჩენილა ნიშნები არხებისა და ერთგან ვეებერთელა აუზიც, საცა თევზებს ინახავდენ და ამრავლებდენ. მიდამო აყვავებული იყო ბალ ვენახებით და აქაური მოსავალი სხვა ადგილებსაც ჰკვებდა.

ეს იყო, დღეს კი საგურამო გაპარტახებულსა ჰგავს, აქა-იქ გაფანტული სოფლები — საგურამო წინამძღვარიანთ-კარი, ახალ-სოფელი, არაშენდა და კიდევ ბევრი, რაღაცა ქაჩალოს თავზედ ამოსულს ბუჩქნარს მოგაკონებს. რამდენიმე მემამულეს ბალ ვენახი შორეულად მოგაკონებს გონივრულად შემუშავებულ მიწას, თორემ სხვა ყველაფერი პირველყოფილ, ადამისებურ დროს ემსგავსება. ის არაგვი, რომელიც სულს უნდა უდგამდეს ამ არე მარეს თავისი მადლიანი წყლითა, რომლის განუზომელი ძალა უნდა ამოძრავდეს ათას ძალოვან ელექტრონის მანქანებს, წისქვილებს, ქარხნებს — დღეს არამცთუ უქმად ჩარბის შტკვარში — სწორედ ქირადა აქვს გადაქცეული მიდამოს, რადგან წყალდიდობას ჰგლეჯავს ყველერს და აღრჩობს და მშვიდობიანობასაც კი ნებას არ აძლევს ადამიანს ერთი მხრიდან მეორეზე გადასვლისას. თამარის დროის ხიდის ნარჩენები ეხლაც ატყვია არაგვს, და დღეს კი მთელ არაგვზედ ხიდი არსად არის და ხალხი იძულებულია ან ფონში სტოპოს და იხრჩობოდეს — რაც ძალიან ხშირი მოვლენაა აქა — ან ავქალის ხიდზე უაროს 30 ვერსზედ, რომ, მაგალითად, მცხეთაში მივიდეს მშვიდობით 4—5 ვერსის მაძილებედ.

მთელი საგურამო ერთ გვარს ეკუთვნოდა — გურამიანთა — და ახლაც რამდენიმე სხვილ მემამულელის ხელშია, ისე რომ გლეხებს თითქმის არ აქვთ საკუთრება და გასაკვირველიც არ არის, რომ მიწის შემუშავებას ისეთის გულის ყურით არ ექცევა იგი. უვიცობას საზოგადოდ და სამეურნეო ცნობების უქონლობას კერძოდ ისე მტკიცედა აქვთ გამდგარი ფეხი ამ სამეფოში, რომ პირდაპირ გაგიკვირდებათ, რომ ეს ქვეყანა თბილისსა და რკინის გზას აკრავს გვერდში და გადაკარგულს გადამთიელებისას კი წააგავს. ამისთანა და კიდევ სხვა ბევრი მიზეზით აიხსნება, რომ საგურამო ე თვით ბუნე-

ბისაგან სამოთხედ შექმნილი ადგილი, ველურების სამეფოსა ჰგავს და ადამის დროის ტოლქი გუთნის მეტს აქ სხვა იარაღს არ დაესერა. ძალოვანი და გულუვები მიწა ამით აიხსნება, ^{ქარხნების მეთორმეტე} საუკუნეში არაგვი უფრო გამოყენებული იყო, ვიდრე მეოცეში.

ასეთი წარსული საგურამოსი იმდენად არის საყურადღებო, თუ რა პრაქტიკული დასკვნის გამოტანა შეიძლება აქედან და ვეცდებით სწორედ ამის გამოკვლევას შეუდგეთ.

საგურამოს მებატონეთა შორის იყვნენ ილია ჭავჭავაძე და ილია წინამძღვარიშვილი; ახლა ვიკითხოთ, ნუ თუ ეს ორი განათლებული მემამულე — ერთი მათგანი აღჭურვილი ციურის ნიჭით პოეზიისა, მწერლობისა და გონება-მახვილობისა, კაცი ბუნებით ჰკვიანი და შეგნებული, ეროვნული იდეალით გატაცებული და ხალხის ჭირვარამის გამზიარებელი, მეორე — ილია წინამძღვარიშვილი, სულით გულით და საცხოვრებელით ზედ გადაგებული თავის სკოლაზედ, — ნუთუ, მეთქი, მათ არ დასტოვებს კვალი ამ ძვირფას ქვეყანაში — კვალი ეკონომიური კულტურისა? — თამამად ითქმის: არა! რა იყო და არის ამის მიზეზი? ამის მიზეზები ორგვარია: ერთი — ობიექტიური, სოციალ-პოლიტიკური, ესე იგი სრულიად გარეშე, როგორც სახელმწიფოსგან არამცთუ ხელის შეწყობა, არამედ დაბრკოლებაც ყოველგვარ კულტურულ საქმეში, რომელსაც ეროვნული ელფერი ადევს; და მეორე — ნახევრად სუბიექტიური: მესამოცე წლებში გამოსულ მოწინავე ხალხს და მოღვაწეებს მეტად ფართი და მეტად უღრანი ასპარეზი ჰქონდათ სამოქმედოთ, რომ ცხოვრების ყოველ მხარისთვის აერთვათ სწორი აღლო.

იმ დროს საჭირო იყო ბრძოლა ბნელ უვიცობასთან, ბატონ-ყმობასთან და განათლების სიძულვილთანაც კი, და მთელი გონივრული ძალა, მთელი ენერგია და ნიჭი ამ სიბნელის გაფანტვისაკენ იყო მიმართული. **სწავლა-განათლება** — აი რა იყო უბედური და უმაღლესი ლოზუნგი და ამ განათლების პროპაგანდაში ისეთი მძლავრი საშუალებანი იყო ნახმარი მძლავრ და მოწინავე პირთაგან, რომ არამცთუ სრულიად დაიჩრდილა ეკონომიური აღორძინება, სამეურნეო კულტურის გაღვიძება, თვით საგანმანათებლო გასაქანი ისეთი გამოდგა, რომ დღეს მის ზედმეტობასაც განვიცდით. იმ დროს სრულიად მივიწყებული თუ არ იყო სასოფლო მეურნეობა, მრეწველობა, ვაჭრობა და საზო-

გადოდ ეროვნული მეურნეობა, მაინც და მაინც სულ ბოლოში იყო მოქცეული და ათასში ერთხელ თუ აღიძრებოდა ლაპარაკი ადამიანის ცხოვრების ამ მხარეზე და ისიც როგორც მეორე, მესამე ხარისხოვანზედ. იქნებ ყველა ამას საფუძვლიანი მიზეზები და პირობანი ჰქონდა, მაგრამ მაინც არ შეიძლება არ დავინანოთ, რომ ეს მხარე ჩვენი ეროვნული ცხოვრებისა აქამდისაც დიდ უკულმართობას განიცდის წინა თაობის წყალობით.

ილია ჭავჭავაძე უკვდავი და დიდი მოამაგეა ჩვენი, იგი მამათ მთავარია იმ ეროვნული თვითშეგნებისა, რომელსაც ახალი საძირკველი ეყრება ახალის ცხოვრებისათვის. მან შეგვაყვარა სამშობლო უზენაესის სიყვარულით, მან დაგვისურათა და მოგვაგონა დიდებული წარსული, მან აგვიწერა ჩვენი ბუნების სიდიადე -- სიმშვენიერე თავის ცეცხლგონიერებით სავსე ლექსებში. მან და მისმა თანამოძმეთ განანათლეს ჩვენი ქვეყანა ჰუმანიურის, მეცნიერულის მისწრაფებით, მათ შეგვაერთეს ერთი ერთი გრძნობით და ღვაწლი მათი წარუშლელია... მაგრამ ამავე დროს არამცთუ საქართველოს არა შეემატა რა ეკონომიურაღ, პირიქით უალრესად დაძაბუნდა და დაეცა. ასევე დაემართა საგურამოსაც, საცა მგოსანს საკუთარ მშვენიერ მამულისათვისაც არ მოუვლია რიგიანად, არამცთუ სხვებზედ ჰქონოდა გავლენა.

ილია ჭავჭავაძეს როგორც პოეტს, ბევრი უფიქრნია სილამაზეზედ - მართლაც მისი სახლი საუცხოვო ადგილასა სდგას და პირდაპირ საოცნებო მიდამოს გადასცქერის, როცა მზის წარმტაცი ჩასვლა და ამოსვლა გულს მალამოსავით ეფინება და მთვარის ჯადოსნური ნათელი თვით პოეზიის დედათ იქცევა. ნამეტნავად მშვენიერია გადასახედი თვით ილიას კაბინეთიდგან, საიდანაც მოსჩანს მთელი საგურამოს ველი, ვერცხლ მოელვარე არაგვი და მთები, მთები მიუწვდომელნი და ზღაპრულ მდევებივით პირქუშნი... თვალი ვერ ძლება იქაურის სილამაზით, და რაც ბუნებას დაუკლია, ის პოეტს შეუფსია ლამაზი ხეებით, მყუდრო და მშვენიერი კუნძულებით, ცივი წყაროთი და სხ. ერთი სიტყვით, ბუნებას და კაცს შეუქმნიათ ცოცხალი პოეზია, სურათი წარმტაცი თვალისათვის... მაგრამ იქვე მეურნეობის გულს რომ ჩაუკვირდეთ -- გაგიკვირდებათ: ბაღი სადეკორაციო და ყვავილებისა, საფუტკრე ძველებური, ბევრი ბედლები, თავლები, ბაგები, სამზარეულნი, მანქანებიც კი, აუარებელი უსაქმო მოსამსახურე და სხვა და სხვა ე. ი. „Бар-

скія затѣи“, რუსები რომ იტყვიან და სხვა არაფერი. ისეთი მემამულე, რასაკვირველია, მაგალითად ვერ ეყოლებოდა იქაურ გლეხკაცობას და არც არა ყოფილა რა საგურამოში ამ მხრივ.

ეს ყველაფერი კიდევ აიხსენებთ, სხვებთან სხვა მიზეზით, მაგრამ არაგვზედ რომ ხიდი არ არის აქამდის -- ეს ყოვლად გაუგებარი ხდება -- ნუ თუ ილია ჭავჭავაძე, რომელიც იმ ზომად განათლებული კაცი იყო, რომელსაც „ჰუმოპდა ჯარი სპათა“, რომელსაც ისეთი გავლენა ჰქონდა საზოგადოებაში, ვერ შესძლებდა ხიდის გაკეთებას, თუ თავისი ხარჯით არა -- თავისი დახმარებით მაინც საცა ჯერ არს და საზოგადოებაში, მემამულეებში და სხ. ჩვენ გვიკვირს, 20 მკათათვეს რომ, ეწვეოდა ხოლმე საქართველოს ინტელიგენცია და არაგვში სტოპავდა, ან ის ხალხი, გლეხოზა, რომელსაც აქეიფებდა თურმე ბაღში -- ნუ თუ არც ერთხელ არ შეეხვეწებოდა: დიდო ილია; ხიდს აშენებ ინტელიგენციასა და ხალხს შორის, მოდი ბარემ არაგვის ხიდიც გაგვიკეთე და ქვეყანას დაგვაახლოვე?

არ ვიცი რა უპასუხნია, ან რას უპასუხებდა ილია ხალხს ასეთ კითხვაზედ, მაგრამ ჩვენ კი გვიკვირს და გაგვირებია.

აქედან რომ წინამძღვარიანთ კარში გადახვიდეთ უფრო სავალალო რასმე ნახავთ, მაგრამ მკითხველო, სადღეისოთ ესეც კმარა, მგონი, და შემდეგ იმასაც მოგახსენებთ.

რ. გ.

ებრაელები და ქრისტიანთა სისხლი

ყოველდღიურ გაზეთებში უკვე დაწვრილებით იყო მოხსენებული და ეხლაც თითქმის ყოველ დღე იბეჭდება დებეშები კიევიდგან მ. ბეილისის საქმის შესახებ, რომელსაც აბრალებენ, ქრისტიანი ბავშვი მოჰკლა იმ მიზნით, რომ მისი სისხლი ურიების სააღდგომო მაცისთვის (ხმიადისთვის) გაერია, რაც ვითომ ურიებს სჯულადა აქვთო. ამგვარი ცილისწამება მთელს ერსა სცხებდა ჩირქსა და აკიამიტომ მთელი განათლებული რუსეთი და ევროპა გაოცებით შეხვდა ამ ბრალდებას და დაჰგმო იგი.

რა გადაწყვეტილებას გამოიტანს სასამართლო ამ საქმის შესახებ, ამას ახლო მომავალი გვიჩვენ-

ნებს, მაგრამ ჩვენთვის ცხადია, რომ რიტუალური, სარწმუნოებრივი მკვლევლობა აქ არაფერ შუაშია და ამგვარი ბრალდების ურიებისთვის თავს მოხვევით სარგებლობენ მხოლოდ ბნელი და არა საიმედო პირები. რამდენადაც გაზეთებში გამოქვეყნებულ ამბებიდან მახსოვს, ამ ორი წლის განმავლობაში რუსეთში თოთხმეტი ბავშვის რიტუალური მკვლევლობა მოხდა! ექვსი ვაჟისა და რვა ქალისა: რასაკვირველია, ღვთის მადლით, ყველა ეს რიტუალის მსხვერპლი—ბავშვები სრულიად უვნებლად და მშვიდად სცხოვრობენ ამ ჟამად თავიანთი მშობლების სახლებში, მაგრამ ეს სრულებით არ უშლიდა ბნელ ძალებს ხელს ურიებზედ ამისთანა ცილის-წამებანი გაეგრცვლებინათ. და თუ ვინმე შენიშნავდა, ბავშვი სრულიად უვნებლად ვნახეო, „აღბად ურიებს შეეშინდათ და დააბრუნესო“, უპასუხებდნენ. ხოლო რამოდენიმე ხნის შემდეგ კი იმავე ზღაპარს თითონ ხელ-ახლად გაიმეორებენ ხოლმე.

და აი ეს დაუსრულებელი ზღაპარი, რომელიც ყოველთვის თავიდან იწყება, საუკეთესო ფარს წარმოადგენს ბნელის ძალებისა და ადამიანთა ნაძირალებისთვის. ამიტომ არ უნდა გვიკვირდეს, თუ ყოველ უაზრო სისასტიკე-სიბინძურეს, ყოველ დანაშაულობას ბავშვის წინააღმდეგ ამ რიტუალს ამოაფარებენ ხოლმე.

ამას წინად სატანტო გაზეთებში ეწერა, — რომ ვილაც როსკიპს, ჩაესვა თავისი შვილები ნავში და წყლისთვის მიეცა. ბედზედ გემს შეენიშნა ბავშვები და ამოეყვანა, თორემ ის როსკიპი ურიებს აბრალეზდა იმათ მოტაცებას.

და განა იშვიათია ამისთანა შემთხვევები?

მახსოვს, ამ ერთი წლის წინად, გაზეთები რუსეთში ბევრსა ლაპარაკობდნენ ერთს რიტუალურ პირველ-კლასელს გიმნაზიელზედ, რომელიც სახლში ტანისამოს დაფლეთილი და სახე დაკაწრული მივიდა და უთხრა მშობლებს, რომ ურიებმა მომიტაცესო: — ძლივს დავახწიე, დედილო თავი, კინალამ მთლად გამომაცალეს სისხლი.

მერე კი აღმოჩნდა, რომ ბავშვს „ჩვეულებრივად ეეშმაკნა“, სახლში თურმე ეუბნებოდა გიმნაზიაში მივდივარო, და თითონ კი გიმნაზიის მაგივრად ტყეში დადიოდა და ჩიტებს იჭერდა. მაგრამ როცა ბავშვმა ნახა, რომ გაუგეს და თავს ველარ დააღწევს, ახალგაზრდა მონადირეს ველარაფერი ენახა თავის საშველად და „რიტუალურ ბავშვად“ გადაქცეულიყო. კალმის დანით დაეჭრა თავისი

პალტო, განგებ გაგორებულიყო მტვერსა და ტალახში, და ისე მიერბინა სახლში:

— დედილო, იცი, მე ურიებმა მომიტაცეს...

ამ ბოლო დროს კიდევ პეტერბურგელი მუშის, ვინმე კოხლოვის ბავშვზედ ნატაშის შესახებ უცდნენ.

— შუა ღლისას, შუა პეტერბურგში, ამ პატარა ქალიშვილთან მივიდა ვილაც ურია დედაბერი, შეუხვია თვალები, პირში ხელსახოცი ჩასჩარა, ჩასვა ავტომობილში და სადღაც წაიყვანა, რომ რიტუალური მიზნით მოეკლა იგიო, — ამბობდნენ ნატაშაზედ.

მაგრამ ნატაშა სახლში დაბრუნდა და გამოირკვა, რომ ნატაშა სახეში ჰყოლიათ და წაუყვანიათ ვილაც ქალებით მოვაჭრეებს.

ნატაშა უკანასკნელი რიტუალური ბავშვია წელსა, მაგრამ იგი არ იქნება სრულიად უკანასკნელი: ხომ ასე ადვილია ბეილისების ზურგს უკან ამოფარება! მაშ უმგზავს ადამიანებს რა დაუშლის, კიდევ ურიებს მოახვიონ ხოლმე თავზედ ყოველი თავისი საზიზღრობა ბავშვების წინააღმდეგ.

ყოველ ზნე-დაცემულს, რომელიც თავისს ბავშვებს საროსკიპო სახლებში ჰყიდის, ყოველ სენდის წამედარს, რომელიც ბავშვის ტანჯვითა სტკბება, და ყოველ უბედურს, რომელიც წყალს აძლევს უსაღსრობისა გამო თავისს შვილებს შეძლება აქვს გაიმეოროს ეს ძველი მობეზრებული ზღაპარი:

— ბავშვი ურიებმა წაიყვანეს დასახვლეტადაო.

თუმცა ჩვენთვის კი ყოველთვის ცხადი უნდა იყოს ამ ზღაპრის ნამდვილი სარჩული.

გ. — ძე.

ფოთი და ნიკო ნიკოლაძე

ამ 20 წლის წინად პირველად ვიხილე ფოთი. იმ დროს იგი უფრო მარადიდ სოფელს ჰგავდა, ვინემ ქალაქს. წუმბე-ტალახიანი ბნელი ქუჩები, ხის ხატის სახლება, ჭუჭყიანი უშნო დაქუჩები, ციებ-ციხეებით შეპურებული, უძაღლოა, უფერული ხალხი, ირგვლივ ჭაობები, შავ დღე და დამ დაუსრულებელად მოეყინე ბავშვები, აი რა იყო იმ მდროს ფოთი! მხოლოდ ამაყად გადაშლილი რიონი, თავის ფართო სარკოვან შეკრდით ამშვენებდა უფერულ მიდამოს, და უჩუბდიად გიღვიძებდა ხსოვნაში აკტის და არგონავტების ზღაპრულ დროს.

შორით მოსხანდა შავი ზღვის მრისხანე ტალღები, რომლებიც ეხეთქებოდა ბოლახის კედლებს და უზირებდა დამსხვრევას. იქ შორს აბლად მოსხანდა ერთი გემი, რომელთანაც მიჭქანდათ საქონელი ხაუით და პარკსებით.

აი ეს იყო ფოთი, შავი-ზღვის საცობადო ბოლახი, უმწეო ლატაკი და ჭაობიანი; ფოთი მკვდარი, უხატროსი და ბათუმით დახატრული.

ამ დღეებში შემთხვევა მომეტა კვლავ შენახა ეს ოდესღაც საცობადო ფოთი, დმურთო ჩემო! რა ხანა ჩემ მა თვალებმა! ნუ თუ ცხადია და არა სიზმარი! თი-ღისძის გარდუქმნია იგი ამ ოც წელიწადში სუფთა, მშვენიერ ქალაქად. დამშრალა ჭაობები, დადუმებულა ბა-უაუების გაუთავებელი ვიჟინი; ვრცელი და სწორი მო-კირწყლული ქუჩები, ხისა და ქვის ორ სართულიანი და-მანია და ფერფანი სახლები, საქონლით სავსე მი-ნით გადახურული რკინის პანჯარი და კოხტა დუქნები, პატარა წუდსადენი, ცხენის „კონკა“ და ელექტრონით განათება, — აი რა ვნახე დღეს ფოთში! ქუჩებზე და ბუღ-ვარზე დადიოდა ღამისად დართული ფერფანი ხალხი, რომლის სახეზე ჭანსადობა და კმაყოფილება იხატებოდა.

ნეტა ვინ მოახდინა სასწაული?! ვინ არის ის ჯა-დოსანი, რომ დამც კანცოცხლა მკვდარი ფოთი და გარ-დაჭმნა იგი მშვენიერ ქალაქად?! ვინ აყვავა დამშალ ჭა-ობში ეს საქართველოს ქალაქი და აქცია იგი ზირველ ხარისხოვან ბოლახად, რომლის ხაუთ-საუუდარი დღეს სა-ვსეა თქვანის გემებით და რომლის საქონლის გატან-შე-მოტანა უდრის წლიურად 100 მილიონ ფუტს?! ვინ აღძრა და აამოძრავა ფოთის სიცოცხლის ძარღვი?! — ეს გახლავთ ფოთის ქალაქის თავი ნიკო ნიკოლაძე.

და ვნახე ის ჯადოსანი... რიონის პირად მადალ კაშკში იჭდა აოტონად სქელ კანიან წიგნებში და დრმა ფიქრებს მისცემოდა. ფართო მაგიდაზედ გაეშალა რქე-ბი, დახატული გეგმები, ის ფიქრობდა ელექტრო-ტექ-ნიკაზე, ის ოცნებობდა კოლხიდის მდინარეების ელექტრო-ფიკაციაზე და მით სრულიად დასავლეთ საქარაუკლოს ვაჭრობა-მრეწველობის და მეურნეობის აუვავებაზე.

— ჩვენი ერის მომავალი, — ნივთიერი, სუფიერი, სოციალური კეთილდღეობა მხოლოდ ელექტრონშია! — მითხრა მან აღფრთოვანებით, მისაღმების შემდეგ. — ხომ იცი თუ რას წარმოადგენდა ამ ოცი წლის წინად საგოია! ის იყო საფრანგეთის სვანეთი, უღარიბესი, ჩამორჩენილი ქვეყანა, მაგრამ ბუნებამ მასცა ამ ბუნავ ხალხს უამრავი სიმდიდრე, უხვი, უმწეო ძაღა; ესაა თერთი ნახშირი (la houille blanche), ჩანჩქრები და ჩქარი მდინარეები. დღეს მთელი სავოია მოფენილია ჰიდრო-ელექტრონულ ხაშკებით, ელექტრონის ჩარხებით,

დიდრინი ქარხნებით და ფაბრიკებით. ჰიდრო-ელექტრო-ნის უმრეტა და იაფმა ძაღამ მოზადა აქ საფრანგეთის მილიარდები. აწარმოვდა თერთი ნახშირი, დატრიალდა უვლეკან ელექტრონის ჩარხი, აღმოჩინდა მსოფლიო მრეწველობა; გაიმართა წელში და გამდიდრდა ლატაკი ხალხი; აუვავდა ნივთიერად სავოია, განვითარდნენ კულ-ტურულად მისი მცხოვრებნი. ეგრევე სასწაული მოხდა ნორვეგიაში, სადაც აურბულ ტბების ურთიერთმო-რის მდინარეობამ მისცა ნორვეგიელთ ელექტრონის სა-ხით რამდენიმე მილიონი ცხენის ძაღა და მით აქცია იგი უზირველეს სამრეწველო ცენტრად, მდიდარ და მა-ღალ კულტურულ ქვეყანად. ახლა გადახედე ჩვენს საქარ-თველეს! აჰა მისი რუქა! შეხე, თუ რამდენი ჩანჩქერი და ჩქარი მდინარეები მოუცია ჩვენთვის ბუნებამ! ეს მი-ლიონი ცხენის ძაღა დაატრიალებდა ჩვენში მილიარდებს; მთელი რუსეთის მრეწველობა აქ გადმოვიდოდა, ჩვენი მოხარვე შეიქმნებოდა. ჩვენ კი ვსარკებლობთ ამით? გვეს-მის კი, თუ რა სიმდიდრე გვახვევია ირგვლივ? ჩვენ მხო-ლოდ ვგმობთ, ვჯანძღავთ კომიანეთს და ვლუზავთ... აი რა საცობადო ვართ ქართველები! აჰა რუქები და სურათები ნახე რა ჰიდრო-ელექტრონული შენობები და ქარხნების ნორვეგიაში და სავოიაში! ნახე რა ხდება იქ! აჰა, წიგნები და ჟურნალები ევროპულ ენაზე, თერთი ნა-სშირის და ჰიდრო-ელექტრო-ტექნიკის შესახებ! — ამ სი-ტვებთან ერთად მან გადმოიღო იქვე თაროდან და გად-მოამტა წიგნები და ჟურნალები ფრანგულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებზე. თუმცა ამ 15 წლის წინად ევროპაში მივიდუ სწავლა, თუმცა შვეიცარია-სავოიაში მოგზაურო-ბის დროს ვნახე მრავალი ჰიდრო-ელექტრონული ხაშე-ნები და ქარხნები, თუმცა ამ საკითხს შემდეგაც ვადევ-ნებდი თვალებურს, მაგრამ რაც ახლა იმ კომპში მოვის-მინე ამ შესანიშნავ პირისაგან, ბევრი რამ იყო ჩემთვის ახალი. ჩემს თავს მოწაუვდა ვგრძნობდი ამ შეცნიერ-პრო-ფესორის, ამ განებით ბუმბერაზის წინაშე და გულდას-მით ვისმენდი მის ლექციას, ვისმენდი ამ ახალ, შესა-ნიშნავ აზრებს და სუფიერობად: ნეტა რომელია ჩვენი ერის და სამშობლოს უფრო ერთგული, სასარკებლო მო-ვვარული შვილი! ეს ადამიანი, რომელიც ამ უქმე დღეს ჩაკეტადა თავის წიგნსაცავში, ივლევს მეცნიერებას და ტექნიკის ახალ აღმოჩენებს და ცდილობს მის გან-ხორციელებას ჩვენს ქვეყანაში და მით ჩვენი საბრალო ერის გამდიდრებას და კულტურულ აუვავებას, თუ ის ჯგუ-ფი ქროველ აიტელიგენტებისა, რომლებიც გმობენ ამ დიდებულ კაცს, ბეჭდავენ რაღაცეებს გაზეთებში და თავისი თავი ქართველი ერის წინამძღვრად და პატრონად მიაჩნიათ. ამ დროს უნებლიედ გამახსენდა ის განგაში, რომელიც ასტეხეს ამას წინად იმერ-ინებმა გაზ. „იმე-

რეოში“ ამ დიდებულ კაცის წინააღმდეგ და დაუწევს გმობა მის „პოლიტიკას“. მამაკითხ და ამ დროს ეს მატარა კაცები მეჩვენა მატარა თინებად ამ სწილ-ბუმბერაზის წინაშე. ისინი ჭეუჭეუ შორიდან, კუდის ქიცი-ნით, ეს კი მიაბიჯებს ამაყად თავის გზაზე, უდგამს სუფს და აცხვენს მკვდარ ქალაქებს...^X

მე არ ვაჭარბებ როცა ვამბობ, რომ თუ თანამედროვე საზოგადოება, მომავალი მაინც დააფასებს ამ იშვიათი კაცის ღვაწლს, ამ ერთადერთი ქართველის ინიციატივის შემოქმედებას, მაღალ ნიჭს, იშვიათ ცოდნას, გამაყვანებლს, უდრეკ ენერჯიას და თავისებურებას. ეს კაცი, განათლებულ ევროპის უპირველეს სახელმწიფოებში დაიკავებდა ერთ უპირველეს ადგილს, ჩვენში კი მისი სოციალიზმი და ენერჯია შთანთქმა მარტოოდენ მატარა ფოთში. ჩვენში კი ჩვენმა „ქეზულმა მამული-შვილებმა“ გააძევეს და გაამარტოვეს, მისცეს იგი უსამართლო მსახურებაში და 70 წლის მოხუცს წართვეს სახელი, მიაყენეს სულიერი სიმწარე და ჩივილიანი შევიწროება...

ამ 6 წლის წინად საქართველოს ნაძირალებმა მარტის სახელით საკურამოს გზაზე მოჭკლეი დიდებულ ილიას; საქართველოს მესვეურის, 70 წლის მოხუცის წინადა სისხლით მორწყეს წიწამურის მიდამო. ქართველმა ერმა ერთიანად მუხლი მოიდრიკა დადი მსხვერპლის წინაშე, დეგმა და დასწევდა ილიას მკვლელები. ახლა კიდევ სხვა მათ გვარნი აუჩქმდები მკორე დიდებულ ვირს, 70 წლის მოხუცებულს, დიდ ნიკას და გაზეთის საშუალებით თახსირებენ მის პოლიტიკას და მიმართულებას, ჭკმობენ და მასხარად იგდებენ მის საზოგადო მოდგაწილებს; აბათილებენ სახლის თვალში მის მტკმუ-ღებს და მით აბულებენ ხალხს ამ იშვიათ ადამიანს...

— გონს მოდიოთ, ბატონებო! მესდექით! კმარა! ჩუ ეს-ვრით წინალებს მოხუცებულ ღამს! ჩუ ჭკმობით სიმარ-თელს და ჭკმობით სიმარ-თელს! გაახილეთ თვალი, ჩადით ფოთში, ნახეთ ამ კაცის ჩამოქმედარი, გაყვანილი კარგად ნიკო ნიკოლაძის სულის კვეთებას და მისწრაფებას, შემ-დეგ საჯეთ მის პოლიტიკაზე და მის მოქმედებაზე. მანამდე კი სირცხვილია და ბოროტმოქმედება ამ კაცის წინააღმდეგ ხმის ამოღება.

ბევრჯერ დაუფიქრებულვარ და დღემდე არ მქონდა კარგად შეგნებული, თუ რათ აითვალწუნა ჩვენმა ინტელი-გენციამ საუკეთესო შვილი ნიკო ნიკოლაძე. ახლა კი მე-სმის. ნიკოლაძე და რუსეთში ჩასწავლი ინტელიგენცია რი ანტიპოდა, სულ სხვა და სხვა ტიპები. ნიკოლა-ძე სულით და გულით ევროპელია, ევროპში ჩასწავლი, ევროპის იდეებით გამსჭვალული, ევროპის ტექნიკა— ინდუსტრიის მცოდნე, ინიციატივის კაცი, პრაქტიკა და

საქმიანი. ჩვენი ინტელიგენცია კი უმთავრესად აღზრ-დილია რუსეთის სკოლაში, ამ სკოლის მიხედვით/სულით, ჩინოვნიკური რუტინით და სოციალ-ტიკით გაყვანილი. ამიტომ ჩვენი ინტელიგენტები უმთავრესად არიან თეო-რეტიკები, მეოცნებე, აკადემიური მტკიცების მცოდნე. ამათი სფეროა თბილი კაბინეტი, რბილი საკარბელი, უჩიადგო თეორიული მსჯელობა, მეტა-ფიზიკური მო-რალი და სხვა და სხვა პარტიულ-პოლიტიკური ოცნება-ფანტაზიები. ჩიკოლაძე კი უწინარეს უფლისა მუშაკია დაკომპიუტული ხელებით, ცხოვრების ტექნიკი და ლა-ბორანტი. იგი რეალისტია, რეალურ-პოლიტიკის მაწარ-მაკებელი, ცხოვრების მცოდნე, მის ქარტეხილში ჩივარ-ნილი. ძალა უნებურად იქცევა ისე, როგორც უკარბა-ნის მას ცხოვრების სასტიკი სინამდვილე. ეს არ ეს-მის ჩვენს ინტელიგენციას და არც სურს შეიგნოს. ჩი-კოლაძის ასეთ მოქმედებას—პოლიტიკას ჩვენ ცხოვრება-ში უსუსური ინტელიგენტები ჩათვლიან ბოროტუნიზ-მად, ჭკეუბის დალატად და თვით ჩიკოლაძეს ეძიან რეპეტორს, რუტინიორს და რეაქციონერს. ამ რიკად ჩი-კოლაძე აწარმოებს იმ პოლიტიკას, რასაც დადინის აწარ-მოებენ ჩვენზე უფრო შეკნებული ერების—პოლონეთის და სომხების საუკეთესო წარმომადგენლები.

აქედან ამკარაა, რომ ჩიკოლაძე და ჩვენი ინტე-ლიგენცია, სულ სხვა და სხვა პოლიუსებზე დგანან, ცხოვრების სხვა და სხვა პრიზმით უმზურენ და ერთმა-ნეთის პოლიტიკას გმობენ. აქედან ჩნდება ანტაგონიზმი ჩიკოლაძისადმი, მისი დეკა და ქირღვა.

— „მე შემზღუდეს, შემობორკეს საშუალება მეზ-რუნა უფრო დიდ და სერიოზულ საქმეების განხორციე-ლებისთვის, უსამართლოდ ჩამაგდეს მსახურის გეგმაში, თქვენი ქალაქის (ე. ი. ქუთაისის) წარმომადგენლები სა-გუბერნიო საქალაქო საქმეთა დაწესებულებაში ჩემი დაც-ვის ნაცვლად ჩემს მტრად გადაიქცნენ და თავიანთი უკა-ნონო განახებით დაჭმეს საქალაქო დებულების მე-17 და მე-148 მუხლები და ეს ან უმეგრების შედეგია, ან ბოროტგანზრახვის! წამოიძახა მწარედ ბ. ჩიკოლაძემ ჩემთან საუბარის დროს და მის მღელვარე ხმაში მოსხან-და სულის ბოღმა და ის მკაცრი უსამართლობა, რომე-ლიც დაატულა თავზე სიბერის დროს ამ მარტოდ მდგარ დიდბუნებოვან ადამიანს. — „ეჭვ, ძნელი არის მარტოობა სულისა, მას ელტვიან სიამეხი სოფლისა“, ბძანა დიდმა სულმანთმა ნ. ბარათაშვილმა და ეს სიტყვები ზედ გა-მოჭრილია ობლად, ლიტონად მდგარ ნ. ჩიკოლაძეზე, რომლის სულის კვეთება და მისწრაფებანი ვერ შეუგნია ჩვენს ინტელიგენციას. ამ შემთხვევაში ჩვენმა ხალხმა ბევრად მეტი ადღო გამოიჩინა, ვიდრე ინტელიგენციამ.

სახელმა შეიგნა ნიკოლაძე და დააფასა იგი. ინტელიგენციის ერთი ნაწილი კი დღესაც მისი შვირდავი და შვიკებელია. როცა შარშან ჩვენმა გაზეთებმა სიხარულის დაფი და ხადარა დაჭერეს ნიკოლაძის შასუხის გეპაში მიტეპის შესახებ, იმ დროს ჩვენი ხალხი გულწრფელად სწუხდა ნიკოლაძის ხეიდრს და მის თავზე დატეხილ უსამართლობას. ჩქარა უველასთვის აშკარა გახდება, რომ ნიკოლაძის შასუხის-გეპაში ჩავდება არის მისი შირადი მტრების ინტრიგა და ოინბასობა. დარწმუნებული ვარ რომ ნიკოლაძე მალე გაიმართლებს თავს, გაჭქრება ბუშტოვით ეს სამარცხვინო ცილისწამება და შერცხვენილა დაჩხუბიან მისი ბინძური მტრები.

— „წავიდეთ, დაკატარებ ფოთს“, მითხრა ნიკოლაძემ და მომხვია ხელი. ჩვენ ჩავსხედით ეტლში და გაგწიეთ სასაკლასკენ. შემოდგომის საამური შხე და ბუნების სიწუნარე ატეპობდა მიდამოს, ჩაუჭრალეთ მოხდენილ ბუფვარს, სადაც წუობრად სეიარნობდნენ კონტად მორთული ქალი და ვაჟი, გაეიარეთ ფართო და შკვიდრად მოკირწყლული ქუჩები, რომელთა ნაშარებს აშკობდა ღამისა სახლები და ეზოები, ცოტა ხანიც და მუახლოვდით მდ. კაშარტინას, რომელზედაც რკინის მაგარ ბოძებზე იდგა საკმაოდ მოზრდილი რკინა-ბეტონის სასაკლავო—წუალსადენით და უოველივე საჭირო ნივთებით მოწუობილი. — „ეს დაკვივდა ჩვენ მხოლოდ 5000 მან.“, — მითხრა ნიკოლაძემ, ქალაქს კი შემოსდის წლიურად ამისაკან 3000 მანეთით. მე კი მეგონა, რომ ეს შენობა მისი მოწუობილობით დაჯდა არა ხაკლებ ათი-ათასისა. აქედან ჩვენ წავუდით შატარა წუალსადენის სახახვად რიონის შირას, სადაც ელექტრო-მოტორის შემწეობით რიონში ჩადგმულ კოლექტორიდან ამოდის საკმაოდ წმინდა წუალი, გროვდება მადლა აუზში, აქედან კი ბოჩკებით გააქვთ მცხოვრებთ, რისთვისაც იხდიან 2 კანვიკს თითო ბოჭკაზე. აქ ბ. ნიკოლაძემ წამიკითხა მთელი ლექცია კოლექტორების უშირატესობაზე და საჩერებულ აუზების და ფელტრების უვარგისობაზე, რის დასამტკიცებლად წამიუვანა და მანვეჩა ინყინების მიერ გაკეთებული წუალსადენი საჩერებულ აუზებით და ფელტრებით, რომელიც უზის ქალაქს ძვირად, თხოულობს დიდ ხარჯებს და რომელიდან ხმარობენ წუალს უმთავრებლად გეპები.

შემდეგ ბ. ნიკოლაძემ მანვეჩა ქალაქის ელექტრონის სადგურა ორი დიზელას მანქანით, თითო 40 ძალისი. ჩემს კითხვაზე ბ. ნიკოლაძემ ამხსნა, რომ თითო კილოვარტი უჯდება ქალაქს არა უმეტეს 6 კაპ. ქუთაისში კი კერძო მწარმოებელი უიდაინ 25 - 30 კაპ. იქვე შორე განყოფილებაში სდგას უმეტედოთ ორი ოთხას ძალისი დიზელის მანქანა, რომელთა და-

სამხულება იყო ელექტორის ამოდრეკის, მაგრამ ზაგიერთი შირის ინტრიგების წუალობით ქალაქის ელექტორი ეს ორი წუალი უმეტედოდ დგას, და 600000 მანეთისი ქონება შკვდარ კაშიტადლ დატეხილა.

— „აი რა მიუვეს ჩემმა მტრებმა!“, — მითხრა მათვეჩის ქალაქს ჩემი შირადი მტრობით. ორი წელიწადია, რაც გახერებულია ეს ჩვენი ელექტორი“, მითხრა მწარე ბოღმით ნიკოლაძემ და მიმითითა რკინის მადლ და რთულ ნაშენებზე შაკი ზდვის შირად, როცა მის სახლოვეს გახერდა ჩვენი ეტლი. აქ მე გავიგე საქმის მთელი ისტორია. დღეს კი საბედნიეროდ ამ ინტრიგებს ბოლო ედება და მალე ელექტორი მოქმედებს შეუდგება, მალე გაჩადდება დამატებითი მეშაობა.

ბევრი რამ საკულისხმო ვხახე ფოთში ბ. ნიკოლაძის წუალობით, მაგრამ უველასზე უფრო შესანიშნავი მათ შორის არის თვით ნავთსადგურ. ეს ნიკოლაძის უუსუვარდესი შირშია შვილია. ეს ფართო კედლებით მუხლუღული ზდვის საკმაოდ ვრცელი კუთხე ის ბახარია, რომელიც აცხოველებს ფოთს; ეს ის ძვირფასი საუნიჯვა, რომელიც აშდიდრებს ამ ქალაქს. აქ მწუობრივ სდგას თვით ნაშარებთან 15-დი ოკეანის უზარ-მაზარი გეპი, აქვე იწუობა რკინის გზაც, ვაკანებს მთაქვს ან გააქვს საქონელი. აქვე ვრცელი საწუობები, აწუვია ბაქნებზე შავი ქვის, შურის, ცემენტის და სხვა საქონლის გორები. ერთი სიტუვით, ფოთი წავავს შირველ-ხარისხოვან ბოლაქს. აქ სდუღს მუშაობა, აქ სდუღს სიცოცხლე. „ნიკოლაძემ დაღუბა ფოთით; გაძახიან ჩემი მტრები. რაშდენად დაღუბულია ფოთი, თვითონ ხედავ შენის თვალთ. ექვს მილიონამდის დაჯდა ეს ხეთსადგურა, ჟერ კიდევ დაუმთავრებელია. კიდევ საჭიროა 2 — 3 მილიონი. მაშინ 30 დიდი გეპი თამაზად გაიშლება და მოთავსდება შორტის ნაშარებზე და მიიღებს საქონელს. მაშინ ფოთი თავის შორტით ბევრად აჯობებს ბათუმს, დაედრება ადესას და თეოდოსიას. ეს მილიონები კი ხაზინას გამოვართვი, შეტერბურგიდან ჩამოვიტახე. აქ ფოთს ერთი გროშიც არ დაუხარჯავს. ავით ფოთს ამ ორი წლის წინად შევიძინე წლიურად 30 000 მნეთი საფუთო გადასახადის სახით, რითაც უნდა გავადიდოთ ელექტორი და დავუაროთ უოველივე სხვა ხარჯები. დღეს ქალაქის ფული დევეს ხაზინაში 70 000 მანტამდი რომელსაც ამ დღეებში მივიღებთ ქალაქის საჭიროებისათვის. ქალაქს შესანიშნავი შორტი აუშენდა, სული ჩადგა, საქონლის გატან-შემოტანის ბერკეტი აქვთ გადმოიხარა, ქალაქი წინ წავიდა, გზები და ხიდეები გაუკეთდა, აუშენდა წუალ-სადენი, „კონკა“ და ელექტრონის განათება, მიუცა უოველ-წლივ 300000 მანეთი, საფუთო გადასახადის სახით და უოველივე ეს

მხდა ჩემის მეცადინობით. ჩემი მტრები კი გაიძახიან: ნიკოლაძემ დაღუპა ფათათა! — დაამთავრა მან მწარე დიმილით და მიეცა რაღაც ფიქრს...

ხსადილეგს ჩემი სახელგანთი თანამგზავრი დამუ- თხოვა ორი საათით და შევიდა მოსასვენებლად თავის კო- მქში.

უკვე 6 საათი სრულდებოდა, რომ მივახლოვდი ნიკო- ლაძის ბინას. მზე კიდევ ჩასულიყო და რაღაც საცნე- ბო უფითელი ფერი შეეღებოდა ცის გუმბათი. ჩემს წინ დახვდებოდა ფართოდ გაშლილი რიონი, ვით გამდნარი ხალასი ოქრო და ეს მშვენიერი მდინარე მწვანე სამო- სით თუ ტურფა ხეებით გარემოცული წაგავდა მძინარ ქალწულს, რომლის უმანკო სახეზე აფრქვევენ ნახევარ დიმილს საცნებო სიზმრები. მხიბლავდა მიტარებდა თავისკენ ეს ფეერული სანახაობა, მიღვიძრდა "გულში ჩემი ურმობის სიზმარეთის ხანას. გულს გაქონდა საამო ფანტაზია. ამ დროს დამეწიებოდა უკვლავი, შევტრ- ფოდი მხოლოდ ამ ბუნების სიდაადეს და მშვენიე- რებას...

ოჰ, მშვენიერი ხარ საქართველოს ბუნებავ, რომ სალხიც შესაფერი გვაუდეს! გაგიფიქრე გულში და მიგ- ბრუნდი კომპიკსკენ. ელექტროს სინათლეზე სარკმელთან დაუინახე ბ. ნიკო, გადუძლია წიგნები და ჩარდმაუბუღა. ვინ იცის რაზედ ფიქრობდა იმ დროს მისი მადლი კონება, რა ახალ პროექტს ეაღერებოდა მისი შემო- ქმედა ნიჭი! დაბდიან შევტრფოდი ამ იშვიათ მახურს, მის მოღუშულ წარბებს, მის ჩათიქრებულს ჭკვიანურ სახეს და ვამბობდი ხუმად: ნეტა იმ ქალაქს, რომელსაც ჰქვავს შენისთანა შესვეური შენისთანა მზრუნველი და მო- ურავი! სახელგანთი ნიკო, შენ ხარ ახალი ტიპის ადა- მიანი, ევროპული ქართველი და ის ბირველი მერცხა- ლი, რომელიც მეტად ადრე მოეგლინე შენს ბედ-კრულ სამშობლოს. შენ გტანჯავს ზამთრის სუსხი, მაგრამ შენ წინამორბედი ხარ გაზაფხულის, ახალი ხანისა, იმ მომ- ქმედ ნიჭიერ ახალგაზდობის რომელიც ევროპა-ამერიკის სამეცნიერო ცოდნით და ტექნიკით შეარადებულნი მოე- ვლინებიან ჩვენს სამშობლოს და საერთო ძალ-ღანით შეებრძოლებიან ძველს დახვსებულ რუტინას, მონურ სულს, ჩინოვნიკურს ამატიას და შედგრად დაატრიადე- ბენ ახალი ცხოვრების ჩარხს, ელექტრონის საშუალებით შექმნიან ჩვენში ახალ მრეწველობას და მეურნეობას, გააძლიერებენ კომერციას, ააუკავებენ ახალ კულტურას და მით მიადწევიან ქართველ ერს თავის სასურველ მიზანს, იმ სახეტარო წაღკატს და იმ დიდებულ მზეს, ურამლისადაც "ია ხმების, ვარდი ჭკნების...

ბატონებო! კმარა ოცნება! კმარა მეტაფიზიკა და აკადემიური მსჯელობა! კმარა იზმები და ბავშური უტო-

ბიები! დროა გადაიქცა და გამოფხიზლება! დროა სო- ციალიზმის ბურსიდან გამოსვლა! დროა შევიგნოთ სო- ნამდვილე და ვაწარმოვოთ რეალური პოლიტიკა! დროა შევიგნოთ ჩვენი ერის ტკივილები და ვიმეცნიეროთ თან- ხმობით და შეგნებულად. ჩვენი ხსნა ცოდნაშია. ჩვე- ნი ერის მომავალი ბედნიერება ტექნიკა-ინდუს- ტრიის შეძენასა და განვითარებაშია... ნაკლები ლაპარაკი, მეტი საქმე, მეტი მუშაობა მოქმ- დე- ბა! აი რა უნდა იქონ ჩვენი დევიზი, თუ კი გვსურს ვიხსნათ თავი დაღუპვისგან.

რიონელი.

ფინლანდიის სეიმის იუბილე

წარსულ თვეში ფინლანდიამ დიდის ზემით იღღესასწაულა 50 წლის იუბილეი თავისი სეიმისა, რომელიც იმპერატ. ალექსანდრე II მოიწვია 1863 წ. სეიმის არსებობა უფრო ძველ ხანას ეკუთვნის. პირველი სეიმი, მოწვეული რუსეთის ბრძანებლო- ბის დროს, შეიკრიბა ბორგოში 15 მარტს 1809 წელს. ალექსანდრე I, რომელმაც შეარჩინა ფინლი- ანდიას მისი განსაკუთრებული უფლებანი, განამ- ტკიცა იგი, როდესაც სეიმი გახსნა. „მე, — წარ- მოსთქვა იმპერატორმა, — აღვითქვით შეგანარჩუნოთ თქვენი კონსტიტუცია, თქვენი ძირითადი კანონე- ბი. დღევანდელი თქვენი აქ შეკრება ცხად ჰყოფს ჩემი აღთქმის ასრულებას.“ მაგრამ ყველა ეს აღ- თქმა და დანაპირები კანონმდებლობის გარედ დარ- ჩა. როგორც ალექსანდრე I, ისე ნიკოლოზ I მეფობის დროს სეიმი აღარ მოუწვევიათ სრული- ად, თუმცა იმპერატ. ნიკოლოზ I ტახტზედ ასვლის დროს კვლავ აღუთქვა იგივე და მხოლოდ ალექ- სანდრე II დროს კვლავ აღსდგა მკვდრეთით სე- იმი.

18 ენკენისთვის 1863 წელს იმპერატორმა პი- რადათ გახსნა სეიმი გელსინგეფორსში. მის მიერ წარმოთქმულ სიტყვაში მომავალ რეფორმათა და „ძირითად კანონთა“ ახალი პროექტის შედგენის დაპირება იყო. „ვტოვებთ რა ხელშეუხებლად სა- კონსტიტუციო მონარქიის პრინციპს, რომელიც შეუთვისებია ფინლიანდიის ხალხს და ყოველი მისი კანონისა და დაწესებულებისთვის თავისი ბეჭედი დაუსვამს, მე, — ამბობდა იმპერატორი, — მსურს გა-

ვაფართოვო ახალ პროექტში ის უფლება, რომელიც სემის ეკლთენის—ზომა და რაოდენობა გარდასახადებისა (НА ТОГОВЬ), როგორც აგრედვე უფლება კანონების პროექტების წარმოდგენისა, რომლითაც სემი სარგებლობდა წინადა; ამასთანავე მე ვიტოვებ ინიციატივას ყველა იმ კითხვებში, რომლებიც შეეხებიან ძირითად კანონების შეცვლას. სემის ახალი წესდება დამტკიცდა 1869 წ. და იმის ზეგავლენით მშვიდად მიმდინარეობდა თითქმის ოცდაათი წელიწადი ფინლანდიის პოლიტიკური ცხოვრება. ფინლანდიის კონსტიტუცია მტკიცედ იყო დაცული, და პატარა თავისუფალი მხარე ცხადს მაგალითს უჩვენებდა უზარ მზარ ქედ-მოხრილ რუსეთს თავისუფალ დაწესებულებათა უმჯობესობისას. მაგრამ 1890—1899 წლებში, როდესაც შიდა რუსეთში რეაქცია უაღრესად განვითარდა, იყო რამდენიმე ცდა, თუმცა თითოეული და სუსტი, ფინლანდიის კონსტიტუციის დარღვევისა. უკვე იმ დროს დაიბადა აზრი „საერთო სახელმწიფო კითხვათა“ განსაკუთრებით გადაწყვეტის საქიროებისა; პეტერბურგიდგან სულ რამდენიმე საათის სავალზედ მყოფი ფინლანდიის სილაღე შეურიგებელ მოვლენად ეჩვენებოდათ რუსს რეაქციონერებს.

1899 წლის 3 თებერვლის აქტი, რომელსაც წინ უძღოდა ბობრიკოვის დანიშვნა ფინლანდიის გენერალ-გუბერნატორად, პირველი თამაში ნაბიჯი იყო ფინლანდიაში პოლიტიკის ახალი გზისა. ამან მიაყენა ფინლანდიის კონსტიტუციას დიდი ზიანი, უსემოდ მოახდინა მასში სერიოზული ცვლილებანი. გამოცხადდა, რომ ყველა იმ კითხვებში, რომელიც უმაღლესი მთავრობის მიერ მიჩნეული იქნება საერთო სახელმწიფოებრივად, სემს ექნება მხოლოდ სათათბირო ხმა, რადგანაც ამგვარ კანონის ტექსტი, სემის მიერ მიღებული, შეიძლება შეცვლილი იყოს დამტკიცების დროს. ამ აქტმა დიდი აღელვება გამოიწვია ფინლანდიაში. ფინლანდიის მოქალაქეებს უქვეშევრდომილეს მიმართვაზედ ერთი კვირის განმავლობაში ნახევარ მილიონზედ მეტმა კაცმა მოაწერა ხელი. სემი იმ სახითათო დღეებში ხალხთან ერთად მოქმედებდა. იმან თაშამად და ცხადად უჩვენა მთავრობას თავის უქვეშევრდომილეს მოხსენებაში, რომელიც ერთხმად იყო მიღებული, რომ 3 თებერვლის აქტი ეწინააღმდეგება ფინლანდიის კონსტიტუციასო. ეს მოხსენება და ყველა წოდების თავმჯდომარეთა სიტყვები, რომლებიც წარმოსთქვეს 1899 წ. სემის დახურვის დროს, დარჩება ფინ-

ლანდიის ხალხის წარმომადგენელთა ისტორიაში შესანიშნავ ძეგლად, თუ წოდებრივმა, არჩევნების დაძველებულ კანონზედ დამყარებულმა დაწესებულებამ, როგორ შესძლო ერის ცხოვრების გაუქმებელი მომენტში ამაღლებულიყო ხალხის ქეშმარიტ წარმომადგენლობამდის.

1904 წელს, მთავრობის პოლიტიკამ ფინლანდიის შესახებ ფერი იცვალა. დიდი ამბები ხდებოდა რუსეთში, მათმა ტალღამ ფინლანდიასაც გაღურბინა, და 1905 წლის 4 ნოემბერს გამოცხადდა მანიფესტი. სემის არა ჩვეულებრივი კრება მოიწვიეს. ამ კრებას უნდა შეედგინა სემის ახალი წესდება ფარულ, საყოველთაო და პირდაპირი კენჭის ყრის საფუძველზედ, უნდა შეედგინა კანონ-პროექტი ბეჭდვის თავისუფლებისა, კავშირებისა, კრებებისა და მთავრობისაგან სემის წინაშე პასუხის მგებლობის შესახებ. ახალი წესდება და არჩევნების კანონი, რომლითაც ქალებს ეძლეოდათ საარჩევნო უფლება და მხარეში ამყარებდა არჩევნების პროპორციონალურ წესს, დამტკიცდა კიდევ 7 ივლისს 1901 წ. სემის ცხოვრებაში ახალი ხანა იწყობოდა. მთელს ევროპაში ის ყველაზედ უპრო დემოკრატიული პარლამენტი ხდებოდა.

ახალ კანონებზედ დამყარებულ სემის პირველი წლები იყო და არის გაუთავებელი ბრძოლა ფინლანდიის კონსტიტუციასა და მის მოქალაქეთა უფლების დასაცავად. „ჩვენ მოწმენი ვიყავით,— წარმოსთქვა შარშან მორიგი სემის გახსნის დროს ტალმანმა სვინხუვუდმა,— როგორ იჩაგრებოდა მოქალაქეთა თავისუფლება და მათი უფლებანი, როგორ გამოიკა ახალი კანონები და ბრძანებანი, რომლებიც ჩვენ კანონმდებლობით უფლებას არღვევდნენ. აზრად აქვთ დაანაწილონ ჩვენი მხარე და ჩვენი ხალხი. ფინლანდიის ხალხის მოვალეობაა არ დაემორჩილოს მისი პოლიტიკური ავტონომიის ამ დარღვევას“. მთავრობისა და სემის ეხლანდელ დამოკიდებულობის გამო, უკანასკნელის მუშაობა უნაყოფო ხდება, მაგრამ ფინები მაინც ისევ მტკიცედ აღგანან თავისს აზრს და სემში გზავნიან ისევ ოპოზიციის წარმომადგენელთ, რომლებიც მტკიცედ იცავენ ფინლანდიის თავისუფლებასა და მამა-პაპურ უფლებათ. და ეს პოლიტიკური სიმტკიცე საუკეთესოდ ამტკიცებს, რომ 50 წლის სიცოცხლესა და შრომას ფინლანდიის პარლამენტისთვის ფუქად არ ჩაუვლია.

ნარი.

სრულიად რუსეთის მეფუტკრეთა კრება ქ. კიევში

წელს ქ. კიევში აუარებელი დარგის სრულიად-რუსეთის წარმომადგენელთა კრებები მოხდა. მარტო ენკენისთვეში ერთს დროს ოთხი კრება იყო: ქალაქების წარმომადგენელთა, ცეცხლ-მქრობელთა, მეურნეთა და მეფუტკრეთა ამიტომ ეს უკანასკნელი სხვებზე დასრულიდეს და მან როგორც უყურადღებოდ ჩაიარა. ჩვენ გვსურს აქ მოკლედ გავაცნოთ მკითხველებს მისი ზოგიერთი დადგენილებანი.

რამდენიმე მოხსენების წაკითხვის შემდეგ, კრებამ აუცილებელ საჭიროებად სცნო დაარსდეს: მეფუტკრეთა საზოგადოების კავშირი, მეფუტკრეთა თათბირი, რომელშიაც შევლენ სხვა და სხვა მეფუტკრეობით დაინტერესებულ და ამ საქმის მკოდნე ჯგუფების წარმომადგენელი, როგორც მაგ. ერობის წარმომადგენელი, საზოგადოების წარმომადგენელი, ინსტრუქტორები, სპეციალურ მეფუტკრეობის გამოცემათა რედაქტორები და სპეციალისტები; და იშუამდგომლოს მიწადმოქმედების დეპარტამენტის მთავარ გამგესთან, დაარსდეს განსაკუთრებული კომიტეტი, რომელიც მეფუტკრეებს დაეხმარება. ამ კომიტეტში ორი მესამედი წევრებისა უნდა არჩეულ იქმნას სრულიად რუსეთის მეფუტკრეთა კრებისაგან. კრებამ ამასთანავე აირჩია კრებათა მომწყობი ბიურო.

შემდეგ წაკითხა მოხსენება კ. გორბაჩევმა „კავკასიის სააბრეშუმო სადგურთან საცდელი საფუტკრე განყოფილების ორგანიზაციის საჭიროების შესახებ“, შემდეგი რეზოლიუციით: 1) კრება მხარს უჭერს კავკასიის მეფუტკრეობის საზოგადოების შუამდგომლობას—კავკასიაში საინსტრუქტორო მოღვაწეობისთვის საჭირო საშუალება გადაიდოს. 2) კრება სასურველად სცნობს კავკასიის სააბრეშუმო სადგურთან მეფუტკრეობის განყოფილების მოქმედება გაფართოვდეს; სასურველად სცნო, რომ ამ მეფუტკრეობის განყოფილებას მოქმედება უკავშირდებოდეს ადგილობრივ მეფუტკრეთა საზოგადოებებს; და 3) კრებამ სასურველად სცნო, რომ ამ მეფუტკრეობის განყოფილებამ დააარსოს საჯიშო დედა-ფუტკრების სანაშენო (ПИТОМНИКЪ).

მეფუტკრე

„სახ. გაზ.“-ის ახალი სიტყვა

ბ. ა. ჭუმბაძე „სახალხო გაზეთის“ № 1217-ის მურცლებზედ მთელს წერილსა სწერს, რომ განმარტების მის მიერ შემოტანილი ახალი სიტყვა — ცივალი, რაც უნდა აღნიშნავდეს რუსულს სიტყვას — ХОЛОДИЛЬНЫЙ. პირადად ჩვენ არ ვუთანხმებით მისს განმარტებასა და ამ ახალს სიტყვას. ჯერ ერთი რომ, რა სიტყვითაც უნდა იხმართ რუსული ცნება — ХОЛОДИЛЬНЫЙ ქართულად იგი მაინც თარგმანი გამოვა, თუ თქვენ ამ ცნების შინაარსის ქართულად თქმას თარგმნის დაარქმევთ. ჭუმბაძე ამბობს, რომ სიტყვები — „საცივე ვაგონი“, „საეინუ-ლე ვაგონი“, „კამეინავი“, „კამტივი“, სწორედ პირდაპირი თარგმანია რუსული სიტყვისა; არ ვიცით ХОЛОДИЛЬНЫЙ რომ პირდაპირ ვთარგმნით „საეინულე“ ან „კამეინავი“ როგორ გამოვა. ჩვენის აზრით, ყველა ეს მხოლოდ იმის ცდაა, რომ ამ ცნების შინაარსი ქართულად სთქვან, როგორც აგრედვე თვით ბ. ა. ჭუმბაძის სიტყვა „ცივალი“. თორემ მაშინ ხომ სიტყვა „ცივიც“ პირდაპირი თარგმანი იქნება რუსული სიტყვისა — ХОЛДЬ რაც შეეხება ბ. ა. ჭუმბაძის თვით სიტყვას — „ცივალი“, კვან უნდა შემტდარი გამოსახულება იყოს იმ შინაარსისა, რომელიც აქვს სიტყვას ХОЛОДИЛЬНЫЙ. მის მიერ ნახმარი მაგალითები — „ხშიადი, ზოგადი, პირადი“ არ არის „ცივალი“-ს გვარად ნაწარმოები და არც გამოხატავს იმ გვარს ცნებას. „ხშიადი, პირადი, და ზოგადი“ გამოხატავენ თვისს კუთვნილს თვისებას, რომელიც სხვაზედ არ გადადის, ხშიადი თითონ არის ხშიადი და სხვას კი არ ახშიადებს, როგორც აგრედვე პირადი და ზოგადი, ХОЛОДИЛЬНЫЙ კი სხვას აცივებს — ОХЛАЖДАЕТЬ. ქართულს ენაში ამის მაგვარი სიტყვების გამოხატულება გვაქვს. რაც აგრილებს ან სადაც გრილდებათ, მაგალითად, ჩვენ ვეძახით საგრილობელს, რაც ახამებს — სახამებელს, რაც აცხოვლებს — მაცხოველებს, რაც აწარმოებს — მ(ა)წარმოებელს და სხ. აქედან, ის რაც აცივებს, ან სადაც ცივდებათ (ანუ ცივდება სახოვადე) უნდა იყოს საცივებელი, ან მაცივებელი, რადგანაც თავსართი ეს არის მხოლოდ — სა და მა. პირადად, ჩემი აზრით, უმჯობესი იქნება ვიხმართ — საცივებელი, რადგანაც მაცივებელს ან მაცივებელს ხმარობენ ცივ-ცხელების თვისებას აღსანიშნავად. საცივებელი ვგონებ მეტად გამოხატავს სიტყვა ХОЛОДИЛЬНЫЙ-ს შინაარსს, ვინემ „ცივალი“, და ჩემის აზრით, უმჯობესი იქნება „სახ. გაზეთის“-ც და სხვებზედ იხმარონ ეს სიტყვა.

მართალია, ეს „ერთხელ და სამუდამოდ“ უძრავად გაყინული რამ არ არის, იგი მოძრაობს, ცვალებადი და განვითარების გამცდელია“, მაგრამ ეს ცვალებადობა და განვითარების განცდა უოველთუის და სრულიად ემარხილება განსაკუთრებულს კანონებს და იმას თავის დღეში არ უხვევს.

კიდევ ერთი მატარებელია შინაშენა ბ-ნ ა. ჭუმბაძეს. ისეთი სიტუაციები, როგორც მაგ. სამთავრო, კნუტა, ხულაგანი, უხდა ქართულებმა აგრევე ვიხმარათ, რადგან ნაც ფრანგები, გერმანელები და ინგლისელებიც ისე ხმარობენ, როგორც რუსებიც, ამბობს იგი. სამთავრო ქართულად აგრევე იხმარება, და ეს რჩევა მეტიც, თუმიცა ინგლისელი მწერალი რსკარ უაღდი სამთავროს ეძახის ქვაბსა, და არა სამთავროს; „ხულიგანს“ ქართულად რჩე ხმარობენ, თუმცა ევროპაში კბ სიტუაცია იმიტომ იხმარება ევრო, რომ ებ სიტუაცია ევროპიულია (სახელადობრ ინგლისური) და არა იმიტომ, რომ ევროპის რუსეთადგან გ'დაედოს; ხალხურად შეეხება „კნუტს“, ქართულად მაგას ეძახიან „მალტს“, და ხმარებაში იგი საქართველოში მას შემდეგ არის, რაც ევრო ხანს აბამენ ურემში და რაც რვა უღლიანი გუთანი შემოუღიათ. მხალხოდ ქართული მალტი ცოტა გრძელად რუსულ კნუტზედ; მაგრამ ამას ხომ არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს.

გ. გ.

ხიზანთა საკითხი იურიდ. საზოგადოებაში

4 ღვინობისთვის მეფის მოადგილის კანცელარიის მოხელემ ა. ე. სტრეზლიცკიმ წაიკითხა მოხსენება ხიზნობის მოსპობის შესახებ. მომხსენებელმა გააცნო მსმენელთ მეფის მოადგილის მიერ სათათბიროში წარდგენილი კანონ-პროექტი ხიზნობის გაუქმების შესახებ. მოხსენების შესახებ კამათი გადილა 18 ღვინობისათვის (პარასკევი). კრება მოხდა საოლქო სასამართლოში საღამოს 8 საათზე. პირველად ილაპარაკა ნაფიც ვეჭილის თანამემწემ გ. თ. ჟორდანიამ, რომელიც ვრცლად შეეხო ხიზნობის ისტორიას, ამ ინსტიტუტის მომწესრიგებელ თანამედროვე კანონებს და მეფის მოადგილის პროექტს, კრიტიკულად შეათვალა უკანასკნელი, აღნუსხა მისი უვარგისობა, უსაპართლობა. ზერელეობა და საბოლოოდ იმ დასკვნას, დაადგა, რომ ყოვლად შეუძლებელია, ხსენებული პროექტი კანონად იქცეს, რადგან ეს იმდენ უთანხმოებას გამოიწვევს, რომ აწინდელი უთანხმოება შემამულისა და ხიზნის აღარაფრად გამოჩნდება.—მე თავის დღეში ხიზნობის მოსპობის წინააღმდეგი არა ვარ—განაცხადა ბ-მა ჟორდანიამ—მე, პირიქით იმას ვამტკიცებ, რომ აუცილებლად საჭიროა ბოლო მოეღოს ამ ხავს მოკიდებულ ინსტიტუტ—მე წინააღმდეგი ვარ მხოლოდ იმ საშუალებათ, რომლითაცა ამ ურთიერთობის მოსპობას აპირებს მეფის მოადგილის პრო-

ექტი. საჭიროდ მიმაჩნია ახალ, უფრო სამართლიან და დროს შეფერებულ პროექტის შედგენა და კანონად ქცევა.

შემდეგი ოპონენტები, ნაფიცთა მსმენელთა გ. გ. შვილი, გ. რცხილაძე, მზარეულოვი და მეუებოვსკი და აგრეთვე სასამართლოს წევრი საბინი სავსებით ეთანხმებოდნენ გ. ჟორდანიას ნათქვამს და თავის მხრივ ახალი მოხსენება წამოაყენეს კანონ-პროექტის წინააღმდეგ. მაგალითად, მზარეულოვმა აღნიშნა მთავრობის მიდგომილობა ხიზანთა საკითხში, (необъективно ть ხიზნებისაკენ სისწორის გადახრა. სთქვა, რომ ზოგი ხიზანი ახნაურზე კარგათა სცხოვრობს, უკანასკნელი-კი გაძვალტყავებულა, ყელამდე ვალში ჩაფლული. გ. რცხილაძემ აღნიშნა, რომ კანონ-პროექტს საფუძვლად საექვო ცნობები უძევს, მისმა ავტორებმა არ იციან, რა ზომის და ჯურის მიწა უჭირავთ ხიზნებს, რამდენია თეიო ხიზანი, ვინ არიან ეს ხიზნები, როგორ კულტურულ მეურნეულ პირობებში სცხოვრობენ.

ამ მოსაზრების წინააღმდეგი იყო ნაფ. ვეჭ. ლამბაროვი, რომელიც სავსებით მიემხრო მომხსენებელს, ბ. ნ. სტრეზლიცკის. უკანასკნელმა მოკლე პასუხი გასცა მოწინააღმდეგეს, მაგრამ ოდნავადაც ვერ დაარღვია მათ-მიერ თქმული და აღნიშნული. განაცხადა, მაგალითად, მართალი, პროექტი ავტორებს სრულიად უტყუარი ციფრები არ უკავიათ ხელთა, მაგრამ რა გაეწყობა?! -ამაზე მეტი მასალა ამ ჟამად არ მოგვეპოება და რეფორმის გადადება კი ყოვლად შეუძლებელია. დასასრულ გ. ჟორდანიამ განაცხადა სურვილი შემდეგ კიდევ საკუთარ რეფერმატის წაკითხვისა იმავე თემაზე. რაკი გამოიკვია, რომ ბ. სტრეზლიცკი მალე პეტერბურგს მიემგზავრება, საცა სახელმწიფო სათათბიროს აგრარულ კომისიას უნდა მოახსენოს ხიზნობის მოსპობის კანონ-პროექტი, შემდგომი კრება დაინიშნა პარასკევს 25 ოქტომბერს.

კრება მოხდება 8 საათზე საოლქო სასამართლოში.

კრებაზე დასწრებ, ყველას შეუძლია. კრებაზე თავის აზრის გამოთქმის სურვილი უკვე გამოუცხადებია სხვათა შორის ვეჭილ ი. ი. ნატროი შვილს.

ვურჩევთ ყველა იმას, ვისაც აინტერესებს ხიზანთა საკითხი, ხსენებულ კრებას დაესწრენ.

დამსწრე.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

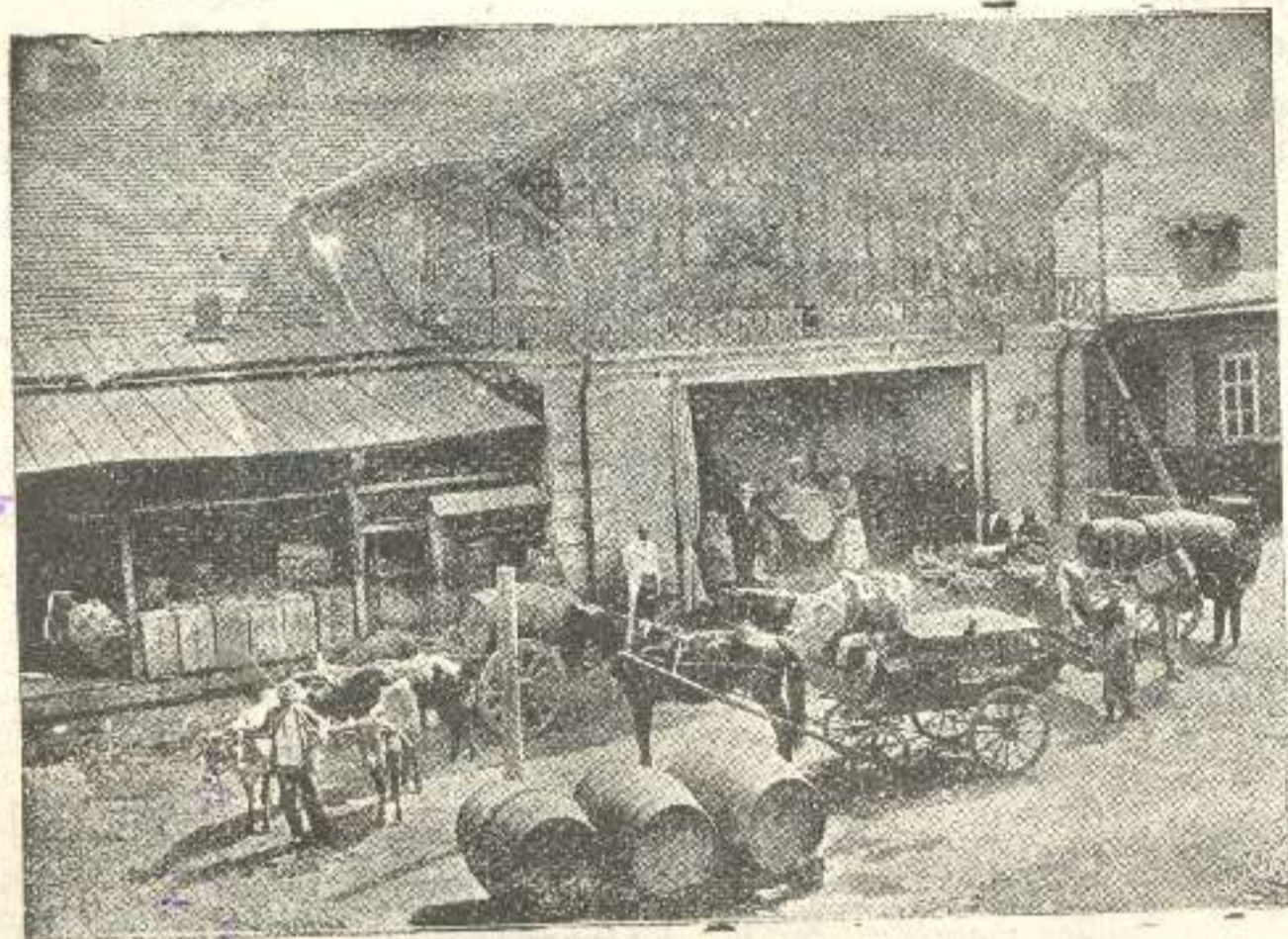

მ ო რ თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

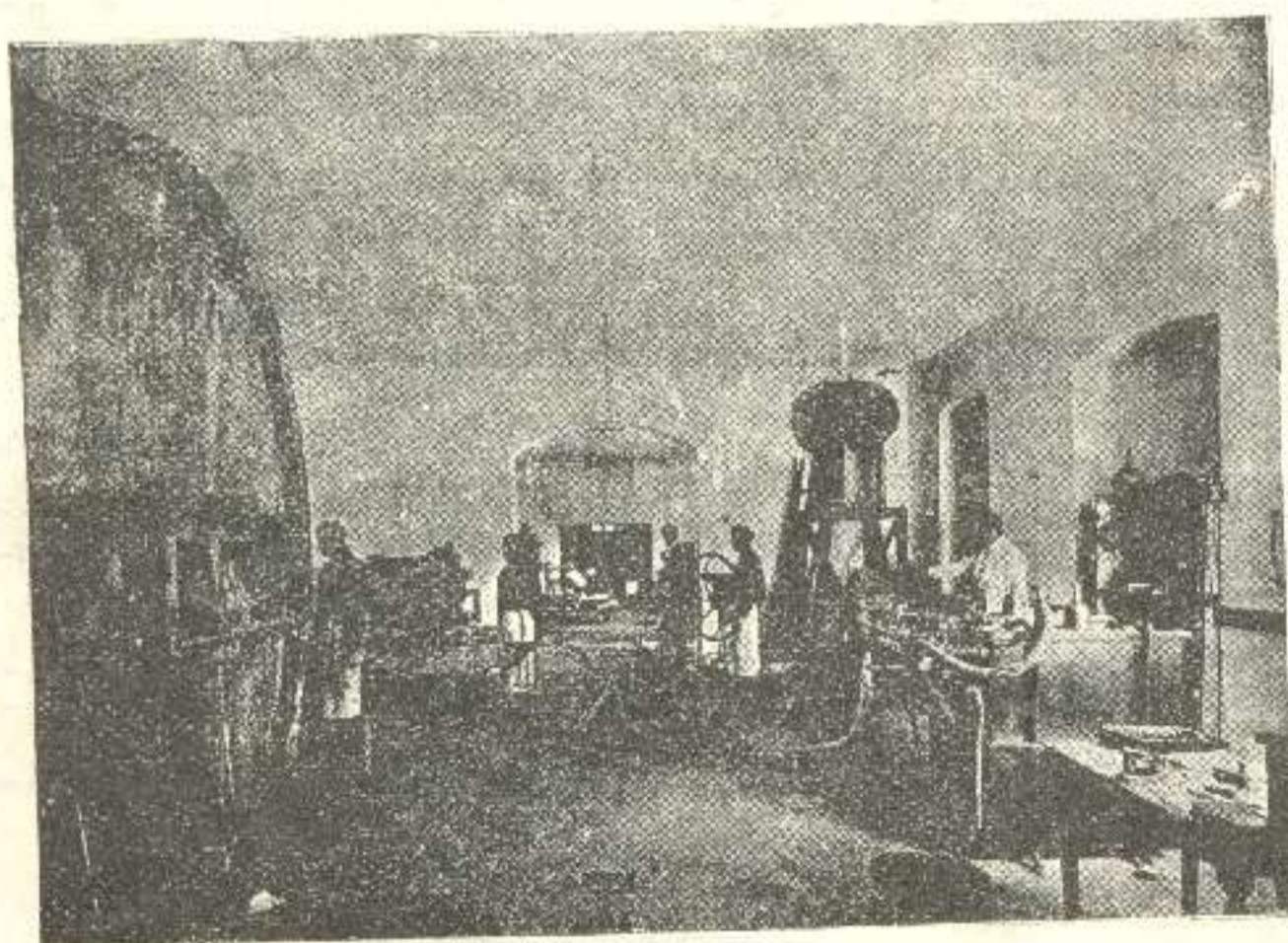
საზოგადოება „კახეთი“-სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა

საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა 1,000,000 ვედრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბაღში, ტაშკენტში, ბათუმში, მოსკოვში, არმავირში, ალექსანდროპოლში, ეკატერინოღარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს აქვთ 866%, დესაბინა ვენახი, საიდანაც უზიდავენ საზოგადოებას ნამდვილ კახურ ღვინოს!

კალა ერთობაშია!

კახელებო! ჩაეწერეთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოვება— გაძლიერება, მისი წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უკანასკნელ დროს საზოგადოების სამედიცინო მოწესრიგებული და მკვიდრად დაუქნებულია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.